

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Кафедра олімпійського, професійного та адаптивного спорту

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ЗМАГАНЬ З ФЕХТУВАННЯ В УКРАЇНІ

дипломний проект ОКР «магістр» за спеціальністю

8.01020201 «Спорт (за видами)»

Студент:

53 групи факультету спорту
Ваулін Олександр Ігорович

Науковий керівник:

д-р. фіз. вих., доц.
Пітин Мар'ян Петрович

Робота захищена на засіданні ДЕК

з оцінкою «_____»

Протокол ДЕК від «___» _____ 2016 р.

Робота розглянута і рекомендована на
засіданні каф. олімпійського

професійного та адаптивного спорту

Протокол № ___ від «___» _____ 2016 р.

Зав. кафедри _____ Бріскін Ю.А.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ОРГАНІЗАЦІЯ ЗМАГАНЬ У ВИДАХ СПОРТУ.....	9
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	19
РОЗДІЛ 3. ОБҐРУНТУВАННЯ НАПРЯМКІВ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ЗМАГАНЬ З ФЕХТУВАННЯ.....	22
3.1 Системиміжнародних змагань із фехтування.....	22
3.2 Організаційно-економічні чинники ефективності змагань із фехтування за умов комерціалізації виду спорту.....	32
3.3 Оцінка організаційно-економічних аспектів змагань із фехтування в Україні.....	44
3.4 Перспективи удосконалення організації та проведення змагань з фехтування в Україні	62
ВИСНОВКИ.....	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	72
ДОДАТКИ.....	80

*Напрями удосконалення організації та проведення змагань з фехтування в Україні.
Ваулін Олександр. Львівський державний університет фізичної культури.*

Анотація. У дипломному проєкті визначено критерії оцінки змагань з фехтування, визначення їх ефективності при організації та проведенні змагань, проаналізовано опитування проведене серед учасників спортивних змагань з фехтування та у відповідності до результатів визначено та обґрунтовано напрями удосконалення організації та проведення змагань з фехтування в Україні. Мета дослідження: обґрунтувати напрями удосконалення організації та проведення змагань з фехтування в Україні.

За результатами дослідження визначено, що ефективність організації змагань із фехтування забезпечується різноманітними чинниками, що пов'язані з безпосередньою організацією, основними економічними статтями доходів і видатків та залученням глядачів та спортсменів до участі.

При опитуванні було визначено, що у діапазоні 5,7-6,1 балів знаходяться три змагання: «Ліга 10-13 Львів (2015)» – 6,1 бали; «Ліга 10-13 Львів (2014)» – 5,8 бали; «Ліга 10-13 Хмельницький» – 5,7 бали. На даних змаганнях переважна більшість параметрів знаходились на високому рівні. Окрім параметрів кількість днів проведення, додаткові послуги та наявність глядацьких місць.

Визначені напрями удосконалення організації та проведення змагань з фехтування: напрям оптимального співвідношення стартового внеску та винагороди; напрям зменшення витрат; напрям спрямований на збільшення видовищності змагань; напрям удосконалення пов'язаний з максимальним залученням спонсорів змагань.

Ключові слова: фехтування, змагання, оцінювання, ефективність, удосконалення.

Направления совершенствования организации и проведения соревнований по фехтованию в Украине. Ваулин Александр. Львовский государственный университет физической культуры.

Аннотация. В дипломном проекте определены критерии оценки соревнований по фехтованию для определения их эффективности при организации и проведении, проанализирован опрос проведенный среди участников спортивных соревнований по фехтованию и в соответствии с результатами определены и обоснованы направления совершенствования организации и проведения соревнований по фехтованию в Украине. Цель исследования: обосновать направления совершенствования организации и проведения соревнований по фехтованию в Украине.

По результатам исследования установлено, что эффективность организации соревнований по фехтованию обеспечивается различными факторами, связанные с непосредственной организацией, основными экономическими статьями доходов и расходов и привлечением зрителей и спортсменов к участию.

При опросе было установлено, что в диапазоне 5,7-6,1 баллов находятся три соревнования: «Лига 10-13 Львов (2015)» – 6,1 балла; «Лига 10-13 Львов (2014)» – 5,8 балла; «Лига 10-13 Хмельницкий» – 5,7 балла. На данных соревнованиях подавляющее большинство параметров находились на высоком уровне. Кроме параметров количество дней проведения, дополнительные услуги и наличие зрительских мест.

Определены направления совершенствования организации и проведения соревнований по фехтованию: направление оптимального соотношения стартового взноса и вознаграждения; направление уменьшения расходов; направление на увеличение зрелищности соревнований; направление совершенствования с максимальным привлечением спонсоров соревнований.

Ключевые слова: фехтование, соревнования, оценка, эффективность, совершенствование.

Ways of fencing competitions organization and conducting improvement in Ukraine.
OleksandrVaulin. Lviv State University of Physical Culture.

Abstract. In the research project set criteria for evaluation of fencing competitions to determine their effectiveness in organizing and conducting, analyzed survey conducted among the participants of sports fencing competitions and according to the results determined and grounded of ways of fencing competitions improvement in Ukraine. Aim: to justify the ways of improvement of the organization and conducting competitions in fencing in Ukraine.

The study determined that the effectiveness of fencing competitions provided by various factors related to the organization directly, the main economic items of income and expenditure and attracting spectators and athletes to participate.

In a survey it was determined that in the range of 5,7-6,1 points are three competitions, “League 10-13 Lviv (2015)” – 6,1 points; “League 10-13Lviv (2014)” – 5,8 points; “League 10-13 Khmelnytsky” – 5,7 points. At these competitions the majority of parameters were high. Except nextparameters: number of days, additional services and spectators abilities.

Ways of fencing competitions organization and conducting improvement: way of the optimum ratio of entry fees and prizes; way to reduce costs; way aimed at increasing entertainment of competitions; way of wider sponsorship of competitions.

Keywords: fencing, competitions, evaluation, effectiveness, improvement.

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасний спорт неможливо уявити без комерціалізації, котра чинить вплив не лише на систему підготовки та змагань спортсменів а й на весь спорт загалом [14]. На даний момент у більшості олімпійських видів спорту відбувається активна комерціалізація (легка атлетика, велоспорт, біатлон) [45, 31]. У відповідності до цього вносяться корективи до процесу організації змагань з метою врахування потреб усіх категорій учасників (спортсменів, глядачів, організаторів).

Основою комерціалізації є отримання прибутку від проведення змагань, який забезпечується видовищністю змагальної діяльності, відповідністю суспільним потребам, готовністю юридичних та фізичних осіб співпрацювати зі спортивними організаціями, що визначають економічну ефективність системи змагань [2, 3, 35, 36, 47, 48,]. Продуманість системи змагань є важливим елементом комерціалізації [6, 52, 58].

У науково-методичній літературі представлені дослідження з питань обґрунтування шляхів підвищення рівня організації та проведення легкоатлетичних змагань в умовах комерціалізації та визначено умови, що забезпечують ефективну організацію та проведення змагань у сучасній легкій атлетиці [22, 23, 24, 25, 32, 33], процесу організації та проведення змагань з волейболу, характеристики міжнародної та національної систем змагань з гандболу та їх порівняння [40, 41, 42, 43, 44], обґрунтування використання маркетингу у професійному спорті, в тому числі при організації змагань різного рівня [1, 15, 16, 18, 35, 53, 54].

За останні роки проведені дослідження у фехтуванні були сконцентровані на питаннях техніко-тактичної підготовки фехтувальників, фізичної підготовки, педагогічного значення фехтування, особливості центрів підготовки спортсменів [13, 32], теоретичної підготовки. Проте дослідження щодо процесу організації та проведення змагань з фехтування практично відсутні.

Фахівці наполягають, що при організації змагань національного рівня необхідно враховувати тенденції комерціалізації міжнародних змагань. Це вказує на потребу їх деталізованого вивчення для врахування міжнародного досвіду в соціально-економічних умовах України [4, 5, 17, 37, 49, 55, 56].

Таким чином активізація комерціалізації, що доводить своєю результативністю на світовому рівні, визначає потребу внесення якісних змін в розвиток виду спорту на національному рівні та формує актуальне науково-практичне завдання пов'язане з визначенням напрямків удосконалення організації змагань з фехтування в Україні.

Зв'язок з науковими темами та планами. Робота виконана згідно теми 1.2 «Сучасний професійний спорт та шляхи його розвитку в Україні» Зведеного плану науково-дослідної роботи у сфері фізичної культури і спорту на 2011-2015 рр.

Мета дослідження: обґрунтувати напрями удосконалення організації та проведення змагань з фехтування в Україні.

Завдання дослідження:

1. Визначити чинники організації та проведення змагань з фехтування.
2. Встановити критерії ефективності організації та проведення змагань з фехтування.
3. Охарактеризувати якісний рівень та конкретизувати напрями удосконалення організації та проведення змагань з фехтування в Україні.

Об'єкт дослідження: система змагань у фехтуванні.

Предмет дослідження: організація та проведення змагань із фехтування.

Методи дослідження:

1. Теоретичний аналіз та узагальнення.
2. Документальний метод.
3. Опитування (анкетування);
4. Методи математичної статистики.

Наукова новизна:

- вперше обґрунтовано напрямки удосконалення організації та проведення змагань з фехтування в Україні, які були розроблені на основі опитування проведеного на Всеукраїнських та міжнародних змаганнях в Україні серед тренерів, спортсменів тощо.
- удосконалено інформацію щодо організації змагань з фехтування в Україні завдяки визначенню ефективності організаційно-економічних чинників на змаганнях.
- набули подальшого розвитку знання пов'язані з критеріями ефективності організації змагань з фехтування.

Апробація результатів проводилася на наукових конференціях: «Фізична культура, спорт та здоров'я», Харків 2014; «Спорт та сучасне суспільство» 2015-2016 рр. (м. Київ); VIII Всеукраїнська студентська науково-практична конференція «Фізична культура, спорт та фізична реабілітація в сучасному суспільстві» (м. Вінниця); студентських конференції кафедр фехтування, боксу та національних одноборств та кафедри олімпійського, професійного та адаптивного спорту (2014–2016 рр.); Всеукраїнських конкурсів студентських наукових робіт з природничих, технічних та гуманітарних наук із галузі «Фізичне виховання та спорт» у 2014/2015 та 2015/2016 навчальних роках.

Практичне значення полягає у характеристиці та систематизації інформації щодо організації змагань у фехтуванні, що можна використати для розробки практичних рекомендацій організації змагань та у навчально-методичних матеріалах для дисциплін «Теорія і методика обраного виду спорту (фехтування)», «Професійний спорт», «Олімпійський спорт» студентів факультету спорту.

Публікації. Результати дослідження висвітлені у 11 публікаціях. Серед них 5 у фахових виданнях України, 1 у закордонному періодичному виданні.

РОЗДІЛ І

ОРГАНІЗАЦІЯ ЗМАГАНЬ У ВИДАХ СПОРТУ

Спортивні змагання в спорті є центральним елементом який визначає усю систему організації, методики та підготовки спортсменів для результативності змагальної діяльності. Без змагань неможливе саме існування спорту тому спорт може розглядатися як сфера знань та діяльність яка спрямована на функціонування та розвиток змагань [34].

Спортивні змагання є своєрідною моделлю людських відносин, які реально існують у світі: боротьба, перемоги та поразки, спрямованість до постійного покращення, досягнення цілей, в тому числі і матеріальних.

Завдяки змаганням можна визначити ефективність організаційних та матеріально-технічних основ підготовки, системи відбору, кваліфікації тощо. Саме під час змагань у спортсменів та команд проявляється максимальний рівень своїх можливостей, який відповідає рівню їх підготовки, і саме на змаганнях встановлюються нові рекорди. Враховуючи вище сказане важливим є вдосконалення є вдосконалення змагань, в тому числі і їх організаційно-економічних аспектів [14, 28, 30, 45].

Особливості змагальної діяльності у виді спорту багато в чому залежать від їх організаційних аспектів, так єдиноборства [27, 29, 62, 69], складно координаційні види спорту, спортивні ігри, швидкісно-силові та циклічні види спорту [51] матимуть свою особливу структуру змагань які дозволятимуть оцінити їх саме за цим показником та в подальшому їх вдосконалювати в певному напрямку.

Автор Дрюков О.В. здійснюючи дослідження щодо фехтування визначив Концептуальні основи розвитку фехтування у дитячо-юнацьких спортивних школах в Україні[19, 52]. Метою його роботи було розробити концептуальні основи для успішного і динамічного розвитку фехтування у дитячо-юнацьких спортивних школах в Україні. Також фахівцем було визначено що основними

причинами нинішнього стану розвитку фехтування у спортивних школах в Україні є:

- низький рівень законодавчої підтримки розвитку фехтування в державі;
- недостатність фінансового і матеріально-технічного забезпечення діючих спортивних шкіл;
- висока залежність від бюджетного фінансування;
- відсутність ефективного науково-методичного забезпечення підготовки спортсменів;
- низька престижність праці тренерів;
- низька заробітна плата тренерів;
- вимушений від'їзд за кордон талановитих тренерів і перспективних спортсменів;
- недостатня маркетингова активність.

Дрюков О. В. обумовлював необхідність розробки Концепції розвитку фехтування у спортивних школах в Україні сучасним станом спорту вищих досягнень[20]. Такий стан висуває нові, більш високі вимоги до підвищення організаційного, методичного, матеріально-технічного забезпечення розвитку конкретного виду спорту. Необхідність розробки Концепції обумовлена зростанням популярності фехтування у світі.

Отже, автором було розроблено Концепцію розвитку фехтування у спортивних школах в Україні[19, 20], яка базується на досягненнях та традиціях розвитку фехтування в Україні та світі. Її розробка ґрунтується на системному аналізі чинників внутрішнього та зовнішнього середовища, що впливають на розвиток фехтування в діяльності дитячо-юнацької спортивної школи та на вибір стратегії його розвитку у нових соціально-економічних умовах.

Ще один дослідник сучасного фехтування Н. Козлова [41] здійснила дослідження метою якого було науково обґрунтувати і розробити організаційно-методичні підходи, спрямованні на вдосконалення діяльності тренувальних центрів щодо забезпечення підготовки спортсменів в олімпійському спорті (на матеріалі фехтування).

Завдяки дослідженням автора вперше були впорядковані і зведені в цілісну систему організаційно-методичні підходи до розвитку тренувальних центрів в олімпійському спорті і в фехтуванні[43]. Було визначено що в основі передового історичного досвіду зі створення спортивних тренувальних центрів лежить намагання забезпечити сприятливі умови для вирішення задач спортивної підготовки, на сучасному етапі – активізація соціальної підтримки спортсменів обумовила зростання кількості та якості послуг, що надаються.

Також було вперше розроблено системну модель тренувального центру з підготовки спортсменів, що характеризує його розвиток, цілісність, структуру, функціонування і ресурси[45].

Була присутня інформація щодо алгоритму формування тренувального центру[40], що передбачає послідовне і паралельне проходження таких основних етапів, як аналіз законодавчої, нормативно-правової бази та інфраструктури розвитку спорту в країні, вибір або створення основної тренувальної бази, пошук або формування організацій, здатних надати необхідну кількість якісних послуг; фінансове, юридичне та документальне забезпечення; підбір висококваліфікованих фахівців, сучасного обладнання та інвентарю для всіх підрозділів; пошук і впровадження інновацій.

Також було обґрунтовано і представлено інтенсивний шлях розвитку системи забезпечення олімпійської підготовки національної команди України з фехтування, який передбачає концентрацію кращих кадрових, матеріально-технічних, освітніх, наукових, медичних та інформаційних ресурсів у національному спортивно-тренувальному центрі на відміну від існуючого екстенсивного шляху, що обумовлює функціонування великої кількості баз олімпійської підготовки, які не в змозі надати сучасні умови для проведення централізованої підготовки найсильніших спортсменів країни[44].

Були доповнені і розширені знання з організації діяльності спортивного центру даними про кооперацію організацій, здатних надати адміністративно-господарські, тренувальні, сервісні, медичні, наукові, освітні, соціальні, інформаційні послуги в необхідній кількості та належної якості; за національними

системами олімпійської підготовки спортсменів – характеристикою тренувальних центрів в різних країнах; з історії формування системи олімпійської підготовки – періодами розвитку тренувальних центрів; за системою підготовки українських спортсменів – аналізу передумов, сучасного стану та подальшого розвитку спортивних тренувальних центрів.

Автором було визначено що пріоритет у формуванні організаційно-методичних основ централізованої підготовки належить країнам колишнього соціалістичного табору. Основоположним процесом була діяльність тренувальних центрів, яка мала спеціалізований характер і була спрямована на створення сприятливих умов для вирішення задач спортивної підготовки. Централізована підготовка фехтувальників колишнього СРСР передбачала щорічне проведення близько 10 зборів із середньою загальною тривалістю 156 днів в 8–10 тренувальних центрах, що знаходяться в різних кліматично-географічних умовах і мають стаціонарні підрозділи для проведення тренувального процесу, забезпечення проживання, харчування, організації відпочинку, надання медичних послуг спортсменам, виїзних заходів співробітників навчальних та наукових установ країни[43].

Отже, було визначено що вирішенню проблеми відповідності централізованої підготовки сучасним вимогам олімпійського спорту сприятиме створення системного уявлення про діяльність тренувальних центрів, оснований на узагальненні наявних теоретичних і емпіричних знань щодо забезпечення підготовки найсильніших національних команд, і впровадження розробленої системної моделі у практичну діяльність з урахуванням національних особливостей розвитку спортивної сфери та виду спорту в країні.

У працях Н. Козлової був проведений аналіз організаційних аспектів діяльності спортивних центрів, структура і зміст послуг, що надаються в умовах централізованої підготовки восьми найсильніших національних команд з фехтування за результатами останніх трьох Ігор Олімпіад [40]

Всього було проаналізовано діяльність 16 основних спортивних центрів восьми країн. Підготовка національних команд з фехтування провідних країн

світу концентрується в 1–3 основних тренувальних центрах: Франція, Південна Корея, США (1 центр), Російська Федерація, Угорщина (2), Італія, Німеччина, Китай (3). Спортсмени знаходяться, як правило, в комплексних тренувальних центрах. Так у Німеччині тренувальний центр Таубербішофсхайм спочатку був суто фехтувальним центром, але в подальшому, через економічну доцільність, були створені умови для підготовки представників інших видів спорту і він набув статусу Олімпійського центру підготовки. Для проведення спеціальної роботи тренувальні центри оснащені переважно спеціалізованими фехтувальними залами; для проведення загально-підготовчих тренувань в центрах є тренажерні та ігрові зали, а також басейни[44]. Наприклад, у російському олімпійському центрі «Озеро Кругле» знаходяться чотири спеціалізовані тренувальні зали для фехтування, обладнані 5–8-ма стаціонарними фехтувальними доріжками і апаратами, настінними мішенями, відеосистемою з плазмовим екраном для перегляду та аналізу виконаних техніко-тактичних дій, кімнатою додаткового живлення, медичним кабінетом, роздягальною із сушкою для речей та інфрачервоною кабіною. Заняття із загальної фізичної підготовки проводяться в тренажерному залі, басейні та ігровій залі. Ранкові зарядки організуються на відкритому повітрі в лісопарку.

В усіх центрах надаються перша медична допомога і рекреаційні процедури. Так, медична служба Національного інституту спорту та фізичного виховання, основного місця підготовки французьких спортсменів, включає чотири взаємопов'язаних відділи: першої допомоги, лікувальний, медичного контролю, фізіотерапії. Лікарі відділу першої медичної допомоги доступні в будь-який час доби.

Науково-методичне забезпечення в більшості тренувальних центрів покладається на наукові лабораторії. Наприклад, у національних командах Угорщині цю роботу виконує науково-дослідний інститут факультету фізичного виховання і спортивної науки Університету ім. І. Земмельвайса. Робота восьми наукових лабораторій спрямована на розробку індивідуальних програм підготовки спортсменів з урахуванням сучасних тенденцій розвитку

олімпійського спорту, залучення до підготовки необхідних провідних фахівців з підвищенням їх відповідальності за результати своєї діяльності в наданні необхідних послуг з визначення конкурентоспроможності спортсменів, управління спортивною підготовкою, проведення систематичного контролю та своєчасного надання рекомендацій для корекції тренувальних програм, створення інформаційної бази даних з актуальних напрямів олімпійської підготовки.

Різноманітним є досвід створення умов для навчання спортсменів, їх соціального захисту та адаптації. Так, у тренувальному центрі Колорадо-Спрінгс (США) постійно проводяться курси, семінари в різних областях: культура і мистецтво, спортивний маркетинг, громадська діяльність, побудова і управління особистим життям, вивчення іноземних мов, психологія, ознайомлення з особливостями і традиціями країн, в яких проводитимуться майбутні змагання, навчання фінансовій грамотності, публічним виступам, персональна допомога в кар'єрі тощо. Для проведення цих заходів більшість тренувальних центрів забезпечені аудиторіями і конференц-залами.

Результати аналізу підтвердили, що на сучасному етапі олімпійського спорту значно зросли вимоги до організації централізованої підготовки спортсменів як тривалого безперервного суворо керованого процесу[41]. Досвід радянської системи спортивної підготовки отримав подальший розвиток у спортивних тренувальних центрах країн, що мають високі спортивні досягнення у фехтуванні на останніх трьох Іграх Олімпіад. Тренувальні центри провідних країн значно розширили перелік надаваних послуг за рахунок інформаційної, освітньої та матеріальної підтримки спортсменів у вирішенні спортивних та соціальних проблем. У розвитку сучасних спортивних тренувальних центрів простежується комплексний підхід обслуговування всіх учасників централізованої підготовки з кооперацією організацій, установ і підприємств, здатних надати різноманітні послуги в необхідній кількості та належної якості.

Так на підставі аналізу даних автором було здійснено представлення спортивного тренувального центру як системи ґрунтувалося на тому, що його діяльність, як підсистеми, в системі олімпійської підготовки спрямована на

інтеграцію, розробку і реалізацію специфічної мети, а саме: забезпечення спортивної та соціальної діяльності учасників централізованої підготовки. Для цього тренувальний центр вирішує такі основні завдання[42]:

- якісне забезпечення тренувального процесу відповідно до встановлених світових стандартів;
- надання комфортних умов перебування в спортивному центрі;
- підвищення загальноосвітнього і професійного рівня членів олімпійського тренувального центру;
- проведення комплексу медико-біологічних заходів, спрямованих на збереження стану здоров'я та підвищення функціональних можливостей спортсменів;
- розробка і впровадження нових знань і технологій;
- забезпечення необхідною інформацією осіб, задіяних у підготовці спортсменів та функціонуванні тренувального центру;
- адміністративно-господарське забезпечення функціонування системи підготовки спортсменів;
- створення умов, що забезпечують соціальну діяльність спортсменів.

При виконанні поставлених завдань запропоновано дотримуватися таких принципів: цілісності (розгляд центру як цілісного утворення, яке відображає структуру і внутрішні зв'язки системи забезпечення підготовки та соціалізації спортсменів), повноти (надання повного спектра умов і послуг, необхідних для ефективного функціонування системи підготовки спортсменів та їх соціальної адаптації), перманентності (постійне і безперервне обслуговування, не допускає хаотичної і фрагментарної діяльності), інноваційності (впровадження нововведень у розвиток системи забезпечення спортивної підготовки).

Для об'єктивної оцінки рівня забезпечення підготовки національної команди з фехтування на олімпійських базах автором було проведено анкетування фахівців шляхом соціологічного опитування. За результатами дослідження виявлено, що загальна оцінка баз достатньо низька. Це свідчить про невідповідність послуг та умов у тренувальних центрах для олімпійської

підготовки в Україні запиту практиків.

Дослідження Зенкової А.М. [22, 23, 24, 25, 26] щодо організації та проведення легкоатлетичних змагань в Україні визначили, що найбільших змін під впливом сучасних тенденцій, зокрема комерціалізації спорту, зазнають процеси, пов'язані з організацією та проведенням змагань [21, 36, 37, 38]. Сьогодні зміни організаційних підходів до проведення змагань є типовими для багатьох видів спорту.

У дослідженнях автора вперше було визначено особливості впливу комерціалізації на організацію та проведення легкоатлетичних змагань, систематизовано основні фактори (організаційні, фінансові, соціальні тощо), що впливають на ефективність організації та проведення змагань, розроблено практичні рекомендації щодо вдосконалення організаційних основ проведення змагань, доповнено дані щодо вдосконалення діяльності складових організації та проведення легкоатлетичних змагань[22].

Фахівцем було зазначено, що тенденції зближення спорту з бізнесом та зміни всесвітньої легкоатлетичної системи змагань відображаються на особливостях організації змагань, що проводяться окремими країнами. Було вказано, що змагання повинні охоплювати інтереси всіх категорій учасників. Організатори повинні вирішувати завдання, пов'язані з демонстрацією своїх можливостей, з точки зору організації змагань та створення умов для демонстрації спортсменами високих результатів. Як приклад змагань що розвиваються шляхом дотримання вищезазначених умов в Україні автором було зазначено турнір «Зірки жердини» де елементи комерційного підходу до організації турніру забезпечують можливість запрошення спортсменів найвищого рівня, ефективну роботу з глядачами, яскраві церемоніали, продуктивну роботу зі спонсорами та рекламодавцями, залучення ЗМІ до, під час та після турніру[24].

Багатьма дослідниками було зазначено, що рівень розвитку спорту в країні цілком залежить від якості організації та проведення змагань та їх популярності.

Організаційні основи проведення змагань з легкої атлетики в сучасних умовах істотно змінилися під впливом процесів комерціалізації, професіоналізації, глобалізації та розширення міжнародного календаря[23].

Зенкова А.М. [26] наголосила, що задля ефективної організації та проведення змагань з легкої атлетики у різних напрямках, слід враховувати їх особливості, обумовлені специфікою кожного напрямку, а саме: спрямованість змагань (результат, комерційна вигода, оздоровлення, соціальна адаптація); критерії ефективності (прибуток; рівень результатів; задоволення, отримане від змагань); зміна правил; пристосування регламентів змагань до вимог сучасного спорту та кількість легкоатлетичних дисциплін.

В Україні на національному рівні організацію та проведення змагань з легкої атлетики здійснюють ФЛАУ спільно з Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України. Важливим фактором є те, що організація змагань при такому управлінні знаходиться у залежності від державного фінансування, міжнародних та регіональних календарів змагань, а отже на її формування впливають: МОК, ІААФ, ЄАА, НОК, ФЛАУ, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, обласні ФЛАУ, фізкультурно-спортивні спілки, спортивні товариства та інші спортивні організації[24].

Рисами сучасних легкоатлетичних змагань, що розвиваються в умовах комерціалізації є необхідність відповідати вимогам ринку спортивних послуг, жорстка конкуренція з більш привабливими для глядачів видами спорту, прибутки отримані від якісно проведеної маркетингової програми змагань, та інші важливі аспекти, що склалися в умовах функціонування легкої атлетики як частини сучасного ринку спортивних послуг[23].

Важливим вкладом автора є визначення умов що впливають на організацію та проведення змагань у сучасній легкій атлетиці. Цими факторами є планування, фінансування, управління, законодавча база, матеріально-технічне та кадрове забезпечення, наукове забезпечення та маркетинг[22].

До етапів організації та проведення змагань віднесено наступні етапи: підготовка проекту; створення та функціонування організаційного

комітету; визначення мети та розробка концепції змагань; формування розкладу та програми змагань; кадрове забезпечення; управління фінансовою складовою; проведення змагань та підведення підсумків.

Також автором було визначено категорії учасників змагань, це ЗМІ, спонсори, глядачі, спортсмени та організатори. І ще одним з завдань яке було розв'язано автором це визначення критеріїв економічної ефективності змагань, до них віднесено: конкуренція, непередбачуваність переможця; правильний вибір цільової аудиторії; стабільність календаря; вигідні час та місце проведення; оптимальна кількість стартів у сезоні.

Павлюк І. С. [41, 42, 43, 44] було зазначено, що аналіз міжнародної практики дав змогу з'ясувати, що національна організаційно-управлінська структура гандболу у європейських країнах – це одна вертикально-інтегрована система підготовки, для якої характерна централізація, а також система змагань, що об'єднує олімпійський і професійний напрями. Професійні структури функціонують лише на національному рівні й формують самостійну систему змагань [7]. Реорганізація СВД спричиняє і негативні зміни, насамперед, зміни ціннісних орієнтацій спортсменів і тренерів, відсутність програм розвитку гандболу в Україні, зменшення бюджетного фінансування, перехід висококваліфікованих спортсменів і тренерів до зарубіжних клубів, зниження рівня національного чемпіонату, а також невідповідність національної системи змагань світовим тенденціям розвитку (зменшення кількості дитячо-юнацьких змагань і відсутність комерційних стартів).

Отже, фахівцями було вивчено основні фактори, що впливають на ефективність організації та проведення змагань, які запропоновані на основі проведених дослідження щодо розвитку виду спорту та розробки концепцій їх подальшого розвитку. Наявна інформація щодо обґрунтуванні і розробки організаційно-методичних підходів, спрямованих на вдосконалення діяльності тренувальних центрів щодо забезпечення підготовки спортсменів в олімпійському спорті, а також особливості впливу комерціалізації на організацію та проведення змагань з різних видів спорту.

РОЗДІЛ II

МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Для проведення дослідження було використано наступні методи:

Теоретичний аналіз та узагальнення. Проводився з метою створення повної уяви про стан об'єкту та предмету досліджень, також з метою виконання мети поставленої перед дослідженням. Вивчено та проаналізовано літературні джерела, дослідження, автореферати дисертацій, проведених та захищених за останні роки. Вивчено стан питання щодо системи змагань у олімпійських та не олімпійських видах спорту загалом та процесів комерціалізації та професіоналізації спорту. Було проаналізовано всього 70 джерел, з них: 1 монографія, 9 авторефератів, 18 електронних джерел.

Метод аналізу документальних матеріалів. У дослідженні використано документальний метод для аналізу:

- календаря змагань міжнародної федерації фехтування за 2014/2015 змагальний сезон.
- календаря національної федерації фехтування за 2014/2015 та 2015/2016 змагальні сезони.
- положення про проведення змагань з фехтування.
- звіти про проведення змагань.

Опитування (анкетування). Згідно розробленої анкети проводилось опитування серед учасників спортивних змагань з фехтування, до яких нами віднесено спортсменів, глядачів, тренерів, суддів та організаторів змагань. Опитування проводилось на семи змаганнях, які входили до календаря національної федерації фехтування України. У анкеті якості організації та проведення змагань з фехтування в Україні були присутні 16 запитань з необхідністю визначення відповіді по шкалі від 1 до 7 балів.

Порівняння. У дослідженні метод порівняння використовувався для визначення особливостей організації змагань з фехтування. Порівняння

проводилось з метою отримання даних щодо переваг та недоліків використання різноманітних засобів у процесі організації змагань.

Методи математичної статистики. Опрацювання результатів дослідження відбувається на засадах методів математичної статистики. За допомогою використання програмного забезпечення визначалось середнє арифметичне, проводився кореляційний аналіз.

Організація дослідження.

На першому етапі (серпень 2014 – жовтень 2014р.) було визначено напрямок та характер теми, сформовано мету, завдання, визначено об'єкт і предмет дослідження, обґрунтовано методологію та програму виконання роботи, проведено аналіз науково-методичної літератури за напрямком дослідження, розроблено анкету для опитування учасників змагань

На другому етапі (жовтень 2014 – жовтень 2015р.) проведено анкетування на наступних змаганнях:

- Ліга 10-13, м. Львів (5.10.2014). Опитано 20 осіб.
- Ліга 10-13, м. Хмельницький (13-14.11.2014). Опитано 19 осіб.
- XVII Міжнародний турнір з фехтування на шпагах пам'яті ЗТУ Л.В. Авербаха, м. Харків (1-4.12.2014). Опитано 17 осіб.
- Турнір найсильніших з фехтування на шпагах серед чоловіків пам'яті І.О. Величка, м. Київ (12-13.12.2014). Опитано 12 осіб.
- Чемпіонат України з фехтування на шпагах, м. Київ (16-17.04.2015). Опитано 15 осіб.
- Всеукраїнський турнір «Галицька Осінь» пам'яті В. Козицького, м. Львів (9.09.2015). Опитано 14 осіб.
- Ліга 10-13, м. Львів (3-4.10.2015). Опитано 16 осіб.

У розробленій нами анкеті були присутні запитання, які відповідали наступним напрямкам: система визначення переможця (доцільність її вибору, та кількість днів проведення), стартовий внесок та винагорода, якість роботи

суддівської колегії, доступність та оперативність отримання інформації, матеріально-технічне забезпечення (освітлення, рівень умов у роздягальнях, обладнання, кількість та розташування фехтувальних доріжок, зручність місця проведення, наявність глядацьких місць), засоби залучення глядачів, додаткові послуги, загальна оцінка.

У нашому дослідженні також здійснювалось опитування учасників спортивних змагань для визначення оптимальних позиції при заданих параметрах. До опитування були залучені спортсмени різних вікових категорій, тренери зі різним стажем тренерської діяльності з різних областей України. У даному опитуванні приймало участь 34 особи: 19 тренерів, 14 спортсменів та одна особа є діючим спортсменом та тренером. П'ятеро з опитуваних осіб мають досвід у як організатори змагань з фехтування як Всеукраїнського так і міжнародного рівня. Опитувані особи були представниками восьми регіонів України. Середній стаж тренерської діяльності опитуваних осіб склав 12 років. І також 12 років середній час занять фехтуванням у опитуваних спортсменів.

На третьому етапі (листопад – квітень 2016р.) було здійснено аналіз науково-методичної літератури за темою дослідження, аналіз анкетування, написання другого та третього розділів дипломної роботи, апробація результатів дослідження на Всеукраїнській конференціях та конкурсі студентський наукових робіт у галузі фізичне виховання та спорт, написання публікацій для друкування у періодичних виданнях України.

На четвертому етапі (квітень – травень 2016р.) було узагальнено результати дослідження, доопрацювання тексту дипломної роботи, рецензування роботи, попередній захист на кафедрі олімпійського, професійного та адаптивного спорту, розробка презентації для захисту роботи.

РОЗДІЛ ІІІ

ОБҐРУНТУВАННЯ НАПРЯМКІВ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ЗМАГАНЬ З ФЕХТУВАННЯ

3.1 Системи міжнародних змагань із фехтування

Головними змаганнями у фехтуванні, як олімпійського виду спорту, виступають Ігри Олімпіад. Традиційно вважається, що вони не несуть комерційного характеру та проводяться раз на чотири роки. Проте спортсменам, яким вдалося досягнути успіху та посісти місце з першого по восьме місце, у відповідному виді змагань програми Ігор Олімпіад, нараховують очки у світовому рейтингу [21]. На цих змаганнях спортсмени мають можливість отримати найбільшу (у порівнянні з іншими видами змагань) кількість очок до світового рейтингу міжнародної федерації фехтування. За перемогу спортсмен отримує 96 очок, друге місце – 78 очок, третє – 60, четверте – 54 очка. Спортсмени які посіли місце з п'ятого до восьмого отримують по 42 очка.

Особливістю системи проведення змагань із фехтування під час Ігор Олімпіад є відсутність групового туру, тобто фехтувальники починаються відразу з туру прямого вибування. Місце спортсмена у сітці прямого вибування визначається за його позицією у світовому рейтингу. Причиною цьому є намагання організаторів уникнути великих затрат часу на проведення групового туру та можливість нівелювання груповим туром при відносно невеликій кількості спортсменів. Тому тут присутня система прямого вибування із жеребкуванням спортсменів за рангом у світовому рейтингу [66].

Нагороди за призові місця на Іграх Олімпіад обумовлені особливостями соціально-економічних умов кожної країни. Для прикладу в Україні, за результатами на Іграх ХХХ Олімпіади у 2012 році за перше місце переможцю надавали премію у розмірі 125 тис. дол., срібному призеру – 80 тис. дол., бронзовому – 50 тис. дол. При завоюванні медалі у командних змаганнях ця сума ділиться на кількість учасників команди.

Окрім Ігор Олімпіад, що проводяться раз на чотири роки, протягом річного періоду відбуваються різноманітні змагання з фехтування, як у особистому, так і за командному заліку. Особисті змагання з фехтування на Іграх Олімпіад проводяться в один день та через два дні проводяться командні змагання, які також тривають один день.

Поруч із тим, змагання у фехтуванні у річному періоді традиційно тривають із жовтня по серпень (табл. 3.1). За цей час відбувається значна кількість змагань, які міжнародна федерація фехтування поділяє на шість категорій змагань: 1. чемпіонати світу; 2. зональні чемпіонати; 3. Гран-прі; 4. Кубок світу; 5. Командний кубок світу; 6. Сателіти. Для аналізу змагань обрано основні характеристики комерційної привабливості: система нарахування очок, система визначення переможця, кількість днів проведення, нагороди, стартові внески, та спонсори [63].

Головними змаганнями впродовж року у фехтуванні є чемпіонати світу. Цікаво, що місце проведення чемпіонату світу визначається за 2 роки. Чемпіонати світу є другими за кількістю максимально можливих набраних очок, які нараховуються до світового рейтингу. За перше місце до світового рейтингу спортсмен може набрати 80 очок, друге – 65 очок, третє – 50 очок. Спортсмени які займають місця з п'ятого по восьме отримують по 35 очок до світового рейтингу [10, 66].

Чемпіонати світу проводяться за змішаною системою. Один попередній тур та тур прямого вибування. Переважно змагання проводять у два дні. У перший день відбувається попередній тур та визначення 64 спортсменів, які продовжать змагання на наступний день. На другий день відбувається тур прямого вибування від сутичок за 64 та до визначення переможця.

Так на чемпіонаті світу 2013 у Будапешті (Угорщина) після визначення 64 спортсменів відбувалась перерва від одного до двох днів в залежності від виду змагань. Стартовий внесок за особисті змагання на чемпіонаті світу 2013 року який проводився у м. Будапешт складав 55 євро, за командні змагання 140 євро.

Ця сума кожен рік визначається для чемпіонатів світу міжнародною федерацією фехтування.

Таблиця 3.1

Календар змагань з фехтування (чоловіча шпага) у 2012/2013 році

Місяць	Змагання	Дата
Жовтень	Сателіт (Турку, Фінляндія)	13.10.12
	Сателіт (Копенгаген, Данія)	27-28.10.12
Листопад	Сателіт (Орхус, Данія)	10-11.11.12
	Сателіт (Анталія, Турція)	17-18.11.12
	Сателіт (Осло, Норвегія)	24.11.12
Грудень	Сателіт (Белград, Сербія)	01.12.12
	Сателіт (Дублін, Ірландія)	08.12.12
Січень	Сателіт (Стокгольм, Швеція)	12.01.13
	Гран-Прі (Доха, Катар)	18-19.01.13
	Кубок світу (Леньяно, Італія)	25-26.01.13
	Ком. кубок світу (Леньяно, Італія)	27.01.13
Лютий	Кубок світу (Хайденхайм, Німеччина)	15-16.02.13
	Ком. кубок світу (Хайденхайм, Німеччина)	17.02.13
	Сателіт (Ашкелон, Ізраїль)	23.02.13
Березень	Кубок світу (Таллін, Естонія)	15-16.03.13
	Ком. кубок світу (Таллін, Естонія)	17.03.13
	Гран-Прі (Ванкувер, Канада)	23-24.03.13
Травень	Кубок світу (Париж, Франція)	03-04.05.13
	Ком. кубок світу (Париж, Франція)	05.05.13
	Гран-Прі (Берн, Швейцарія)	11-12.05.13
	Сателіт (Спліт, Хорватія)	18-19.05.13
	Кубок світу (Буенос-Айрес, Аргентина)	24-25.05.13
	Ком. кубок світу (Буенос-Айрес, Аргентина)	26.05.13
Червень	Чемпіонат Європи (Загреб, Хорватія)	16-21.06.13
Серпень	Чемпіонат світу (Будапешт, Угорщина)	06-11.08.13

Командні змагання проводяться в один день з визначенням місця кожної з 16 кращих команд. Чемпіонат світу проводиться за спонсорства титульних спонсорів Міжнародної федерації фехтування: «Megafon» та «Tissot». Також до організації долучається муніципальні органи. Під час проведення чемпіонату світу у Будапешті також було залучено національного спонсора федерації фехтування Угорщини «MOL».

Наступною групою є зональні чемпіонати. Україна приймає участь у чемпіонатах Європи. Так у сезоні 2012/2013 чемпіонат Європи з фехтування серед дорослих проводився у м. Загреб (Хорватія). На відміну від чемпіонатів світу за перемогу на зональних чемпіонатах нараховується значно менша кількість очок. Вона майже у два рази менша, 48 очок за перше місце, 39 очок за друге місце, 30 очок за третє місце та 21 очко отримують спортсмени що посіли місця з п'ятого по восьме.

Система визначення переможця є схожою до системи проведення чемпіонату світу. Відмінність полягає у тому що попередній тур та тур прямого вибування до визначення переможця відбуваються в один день, що значно скорочує час проведення змагань – 6 днів.

Порівняно з чемпіонатом світу внесок за особисті змагання є меншим, 40 євро. Внесок за командні змагання є більшим у два рази, 300 євро. Причиною такої різниці є те, що організацією чемпіонату Європи займається не міжнародна федерація фехтування, а європейська конфедерація фехтування, яка самостійно встановлює стартовий внесок. Терміни проведення змагань є коротшими, перерва між ними складає один або два дні в залежності від виду зброї.

Чемпіонат Європи так як і чемпіонат світу проводиться під спонсорством титульних спонсорів міжнародної федерації фехтування: «Megafon» та «Tissot». Також до організації долучається муніципальні органи. Така сама кількість очок як і на зональних чемпіонатах, нараховується за перемогу на Гран-Прі. У сезоні 2012/2013 вони проводились у трьох містах: Берн (Швейцарія), Доха (Катар) та Ванкувер (Канада). Змагання проводять у два дні. У перший день відбувається попередній тур за участю усіх спортсменів окрім перших 16 спортсменів зі світового рейтингу які присутні на змаганнях. Після попереднього туру за жеребкування перші 16 спортсменів не приймають участі у сутичках за вхід в 64. Тобто, лишається лише 32 місця за які поборються спортсмени. На наступний день відбувається тур прямого вибування від сутичок за вхід у 32 і до визначення переможця.

На Гран-Прі, яке проводиться у м. Доха нами виявлено значну фінансову винагорода за попадання у фінальну вісімку. Так за перемогу спортсмен має можливість отримати 10 тисяч доларів, учасник який займає друге місце – 5 тисяч доларів та учасники які займають треті місця – 2 тисячі доларів. Спортсмени з п'ятого по восьме місця отримують по одній тисячі доларів [65].

На турнірах Гран-Прі стартовий внесок є найвищим серед усіх груп змагань, він складає 100 євро для особистих змагань. До проведення Гран-Прі у м. Доха (Катар) залучався національний олімпійський комітет Катару та федерація фехтування Катару, а також муніципалітет Дохи. Також ще два Гран-Прі проводять у Ванкувері (Канада) та Берні (Швейцарія). Ці змагання не мають винагороди за попадання у фінальну вісімку, але нараховується така сама кількість очок у світовий рейтинг.

Повністю ідентична система визначення переможця особистих змагань є на етапах Кубка світу, які протягом 2012/2013 року проводилися у містах Буенос-Айрес (Аргентина), Хайденхайм (Німеччина), Париж (Франція), Леньяно (Італія) та Таллін (Естонія). Змагання проводять у два дні.

На відміну від категорії змагань Гран-Прі за перше місце надається 32 очки до світового рейтингу, за друге місце 26 очок, за треті місце 20 очок, та спортсмени що посіли місця з п'ятого по восьме отримують по 14 очок. Нагорода за попадання у фінальну вісімку на даних змаганнях відсутня. Стартовий внесок особистих змагань складає 60 євро, що є майже у два рази меншою сумою ніж стартовий внесок на змаганнях категорії Гран-Прі.

Змагання категорії кубок світу проводяться у два дні, так само як і змагання категорії Гран-Прі. Але на відміну від Гран-Прі, присутній ще третій день змагань для проведення командного кубку світу. При проведенні змагань використовуються система прямого вибування з визначенням кожного місця в таблиці 16 команд. Усі команди які програли зустрічі за «вхід у 16» розподіляють з 17 місця згідно світового командного рейтингу. Команди, які потрапили у 16 фехтують до визначення переможця.

За перше місце на командному етапі кубку світу команда переможець отримує 64 очки, за друге місце 52 очка, за третє місце 40 очок, за четверте місце 36 очко, за п'яте місце 32 очка, за шосте місце 30 очок, за сьоме місце 28 очок та за восьме місце 26 очок до світового командного рейтингу. На змаганнях у чоловічій шпазі винагорода за місце у вісімці найкращих команд на етапі кубку світу відсутня. Стартовий внесок складає 400 євро. Змагання проводять в один день.

Особливою категорією, яка відрізняється від усіх інших є сателіти. Ці змагання проводяться під егідою міжнародної федерації фехтування, але організатори змагань самостійно обирають систему проведення змагань. В переважній більшості це два групових тури та тур прямого вибування (інколи з втішними сутичками).

За перемогу на сателіті спортсмен отримує 4 очка до світового рейтингу. Спортсмен який посів друге місце – 3 очка. За третє місце нараховується по 2 очка, та спортсмени, які посіли місця з п'ятого по восьме отримують по 1 очку. Організатори також самостійно встановлюють стартовий внесок та можливу винагороду. У періоді змагань 2012/2013 у чоловічій шпазі відбулось 9 змагань категорії сателіти на який стартовий внесок коливався від 20 до 30 євро.

Винагорода була присутня лише на змагання у м. Архус (Данія) та м. Осло (Норвегія). На змагання у м. Архус спортсмени отримували за перше місце 100 євро, друге – 50 євро та третє місце – 25 євро [64]. Нестандартною є нагорода за перемогу на змаганнях у Осло. За перше місце спортсмен отримує 31% від загального стартового внесу, за друге місце 23%, та за третє місце 13% [9, 67].

У фехтуванні змагання, що проводяться під керівництвом міжнародної федерації фехтування мають можливість надання очків до світового рейтингу, що є основною особливістю змагань даної категорії. Завдяки даній особливості у організаторів не є обов'язковим використанні різноманітних засобів для залучення більшої кількості спортсменів або спортсменів з вищим рейтингом.

Протягом 2012/2013 року у дисципліні чоловіча шпага відбулось десять сателітів, п'ять кубків світу, п'ять командних кубків світу, три Гран-Прі, чемпіонат Європи та чемпіонат світу.

Об'єктивні чинники дозволяють розподілити змагання у фехтуванні на ті, що знаходяться у календарі міжнародної федерації фехтування та ті, що знаходяться поза ним.

До найбільш популярних та відомих комерціалізованих змагань відносяться наступні турніри: «AllstarCup» (Кубок Оллстар, м. Рьойтлінген, Німеччина); «LondonOpen» (Відкритий кубок Лондона, м. Лондон, Велика Британія); «BarbicanCup» (Кубок Барбакану, м. Краків, Польща); «US Masters» (Мастерс, Нью-Йорк, США). Їх характеристику, на наш погляд, доцільно проводити у хронологічному порядку [63].

Характеризуючи змагання «AllstarCup» відзначимо, що вони проводяться щорічно у січні у м. Рьойтлінген, Німеччина. Він є одним з найпопулярніших комерціалізованих турнірів з фехтування на шпагах (серед чоловіків) у Європі. Це пов'язано із привабливістю місця проведення для учасників із більшості країн Європи. Варто зазначити про давні традиції цього міста, які пов'язані зі спортивним фехтуванням (розташування основного світового виробника фехтувального екіпірування та обладнання). У 2014 році у цих змаганнях взяли участь 173 спортсмени з 17 країн світу. Встановлено, що сумарний обсяг стартових внесків склав 3,460 євро (розмір внеску для одного учасника складає 20 євро). Додаткова фінансова та натуральна підтримка була надана спонсорами змагань: федерацією фехтування Німеччини; виробником фехтувального екіпірування та одягу «Adidas»; банком «VolksbankReutlingen»; медіа спонсором «Tisoware» та виробником фехтувального обладнання та екіпіровки «Allstar» [61].

Завдяки високому доходу від стартового внеску та активній підтримці спонсорів, на змаганнях за попадання у фінальну вісімку спортсмени нагороджувалися грошовими нагородами. Так за перше місце спортсмен отримував 1 тис. євро, за 2 місце – 500 євро, за третє місце по 250 євро. Спортсмени які зайняли місця з п'ятого по восьме отримували по 100 євро. Також

нагороджується спортсмен з групи «юніори», який показав найкращий результат у змаганнях (250 євро). Враховуючи ці дані, орієнтовний розрахунок стартового внеску учасників змагань компенсував статтю витрат «нагороди спортсменів» та дозволив отримати запас коштів у 810 євро.

Організаційні особливості передбачають проведення турніру у два дні. Це дозволяє використовувати одну із найбільш об'єктивних систем проведення змагань (змішана) для виявлення переможця. У перший день змагань відбувається два попередніх тури (відбірково коловим способом) та формування 64 учасників другого етапу. На другий день відбувається визначення переможця за системою прямого вибування (зі втішними боями).

Ще одним традиційним змаганням, яке проводиться у м. Лондон, Велика Британія, є «LondonOpen». Відрізняється дане змагання від попереднього тим, що у ньому присутні змагання на усіх видах зброї. Поряд із тим, система визначення переможця у різних видах зброї неоднакова. У змаганнях на шпазі та рапірі проводяться два попередніх тури і надалі тур прямого вибування. У шаблі проводиться лише один попередній тур та тур прямого вибування. Це пов'язано, з нижчою кількістю учасників у змаганнях на шаблі, через яку використання двох турів є недоцільним [68].

Особливістю даного турніру є відсутність стартового внеску для учасників з іноземних країн. Так лише учасники з Великої Британії сплачують стартовий внесок, який складає 30 фунтів стерлінгів (шпага та рапіра) та 25 фунтів стерлінгів (шабля). Це підтверджує наше попереднє припущення [39]. Однак для учасників, які перебувають у списку першої двадцятки британського рейтингу фехтувальників, стартовий внесок складає 15 фунтів стерлінгів (шпага та рапіра) та 10 фунтів стерлінгів (шабля).

Різниця між стартовими внесками перших двадцяти спортсменів британського рейтингу та інших учасників змагань, на наш погляд, зумовлена бажанням організаторів до залучення більш титулованих спортсменів Великої Британії. Ще однією відмінністю цього змагання є обмеження кількості учасників. Максимальна кількість осіб у кожній дисципліні може складати до 96 осіб.

За результатами змагань спортсмени, які займають перше, друге та третє місце отримують грошову винагороду. За перше місце у чоловічій та жіночій рапирі спортсмени отримують по 1000 фунт. стер., за друге та третє місце по 200 фунт. стер. У чоловічій та жіночій шпазі переможець отримує 750 фунт. стер., спортсмени які займають друге та третє місце по 100 фунт. стер. Найменшу винагороду отримують спортсмени шаблісти, за перемогу 250 фунт. стер., та за друге і третє місце по 50 фунт. стер.

Причиною диференціації за винагородою є менша кількість учасників у змаганнях на шаблі, що не потребує вищої винагороди порівняно зі змаганнями на шпазі та рапирі. Також ще однією особливістю є проведення фінальних сутичок у окремому гала залі. Ціна квитка на фінальну частину змагань складає 22 фунт. стер. для глядачів, та 12 фунт. стер. для учасників змагань. Вона більшою ніж ціна квитка на перегляд попередньої частини змагань, що складає 5 фунт. стер.

Перевагами проведення даного турніру є відсутність стартового внеску для іноземних спортсменів, що дозволяє залучити як можна більше спортсменів іноземців; проведення фінальної частини змагань в окремому залі, що дозволяє отримати додатковий дохід від продажу квитків.

Таким чином згідно організаційно-економічних особливостей змагань «LondonOpen» можна визначити наступну диференціацію за стартовим внеском та винагородою, відмінними системами проведення змагань.

Традиційне змагання у вересні «BarbicanCup» проводиться у місті Кракові (Польща) і є популярним змаганням серед представників Європи, в тому числі України. У 2013 році у цих змаганнях участь приймали 83 спортсмени з трьох країн Європи. Стартовий внесок для одного учасника складав 15 євро. Це забезпечило отримання 1,245 тис. євро доходу для організаторів.

Додаткова спонсорська допомога для організації змагань була отримана завдяки залученню таких компаній як «Barwa», «MediaMarkt», «PG», «GrupaKlonex», «Krynica», «Aliplast», «Bumafactory». Цікавим в організації спонсорської підтримки є те, що використання компанії виробника питної води «Krynica» дозволяє організаторам взамін на представлення лише їх продукції

під час змагань отримати певну кількість продукції для забезпечення нею суддей, спортсменів та самих організаторів.

Організаторами змагань було організовано грошові винагороди для спортсменів що потрапили у фінальну вісімку. Так за перше місце спортсмен отримує 1200 євро, за друге місце 500 євро, та спортсмени які посіли треті місця отримують по 300 євро. Учасники які посіли місця з п'ятого по восьме отримують по 100 євро [70].

Підсумовуючи переваги організації цього турніру варто зазначити залучення серед групи спонсорів виробника питної води; використання у якості нагород аудіо техніки, яку забезпечує спонсор мережа магазинів «MediaMarkt»; використання простої та швидкої системи змагань, що дозволяє не збільшувати витрати на проведення додаткового дня змагань.

На нашу думку, окремо варто виділити змагання «US Masters» оскільки воно унікальним. Один з найяскравіших прикладів комерціалізованих фехтувальних змагань є турнір «US Masters». Він проводився лише у 2010 та 2012 роках при організації фехтувальником Тімом Морхаусом у сумісництві з організаційною компанією «WCMG».

У цих змаганнях участь приймають лише переможці та призери Ігор Олімпіад, переможці та призери чемпіонатів світу та зональних чемпіонатів, а також молоді спортсмени призери та переможці кадетських та юніорських чемпіонатів світу, що дозволяє зацікавлювати більшу кількість глядачів, не лише пов'язаних з фехтуванням. Так у 2010 році на перших змаганнях «US Masters», що проводились у м. Нью-Йорк (США) було 1800 глядачів. Додатково трансляція змагань відбувалась по телебаченню. За даними сайту Тіма Морхауса від проведення змагань було отримано прибуток у сумі 25 тис. доларів. Ця сума була використана для розвитку програми «FencinginSchools», що займається пропагандою та розвитком фехтування у загальноосвітніх школах США.

Важливими чинниками для заохочення великої кількості глядачів були: присутність великої кількості «зірок» та різноманітна програма заходів для залучення. Можливість спілкування з атлетами для гостей з VIP квитками була

забезпечена на офіційному прийомі. Після цієї церемонії відбувається представлення атлетів глядачам на «червоній доріжці» та надається можливість фотографування з ними безпосередньо перед змаганнями.

У 2012 році змагання проводились у командному турнірі де відбувалась зустріч збірної команди США та команди «Усіх зірок світу». При зустрічі відбувались поєдинки 6 учасників з кожної команди у кожному виді зброї. Нагорода на даних змаганнях відсутня, оскільки дане змагання має благодійну мету. Перевагами даного змагання є залучення «зірок», проведення (окрім самих змагань) додаткових церемоній, наявність простих та VIP квитків, наявність телетрансляції змагань.

3.2 Організаційно-економічні чинники ефективності змагань із фехтування за умов комерціалізації виду спорту

Аналіз системи змагань у фехтуванні дозволив нам визначити особливості організаційно-економічних чинників ефективності змагань за умов комерціалізації виду спорту: кількість днів проведення; кількість учасників; місце проведення (основної частини та фіналів); система визначення переможця; винагорода; витрати на безпосередню організацію; додаткові послуги (спортсмени і глядачі); оплата суддів; пільгові умови реєстрації; пільгові умови участі; реалізація квитків; спонсорська допомога; стартовий внесок; шоу програми.

Із метою якісного аналізу зазначених чинників нами проведено їх класифікацію за характерними ознаками: за змістом та за значенням.

При аналізі чинників нами запропоновано їх класифікацію за значенням на основні та допоміжні (рисунок 3.1). Ця класифікація ґрунтується на важливості чинників для організації змагань. Тобто ті які є об'єктивно повинні бути присутніми на усіх без винятку змаганнях з фехтування та ті які можуть бути включеними або ні, зміненими, використовуватися в комплексі чи окремо з позицій організаторів змагання.

Основні – чинники організації змагань, без яких їх проведення неможливе. Для прикладу чітка дефініція системи визначення переможця, місце проведення тощо. Окрім цього чинники цієї групи підлягають обов’язковому внесенню до змісту положення про змагання, як основного регламентуючого документа.

Допоміжні чинники не передбачають обов’язкового включення до організації змагань. Для прикладу, за наявності у організаторів достатньої кількості засобів для безпосередньої організації, стартовий внесок учасників може бути відсутнім. Поряд із тим, варто зазначити, що саме залучення другорядних чинників дозволяє суттєво збільшити економічну ефективність проведення змагань [8, 39, 50].

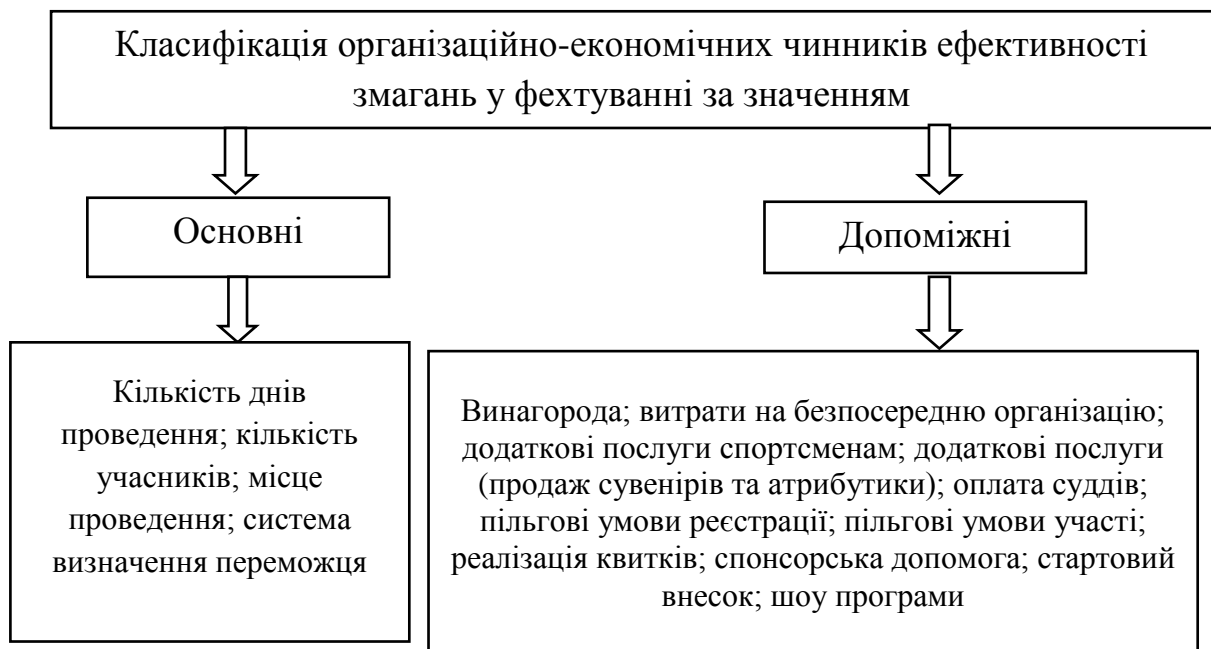

Рис. 3.1. Класифікація організаційно-економічних чинників ефективності змагань у фехтуванні за значенням

Інший підхід, використаний нами при формуванні класифікації організаційно-економічних чинників за змістом дозволив виділити три групи чинників: організаційні, економічні та чинники залучення, що зумовлено трьома напрямками на які спрямована організація спортивних змагань в умовах комерціалізації виду спорту (рисунок 3.2).

Організаційні чинники враховуючи об'єктивні умови, розподілені на регламентовані та варіативні. Регламентовані чинники є строго детерміновані та відомі заздалегідь. Їхній зміст обов'язково повинен бути представленим у положенні про змагання. До них відносяться: система визначення переможця, місце проведення та кількість днів проведення змагань. Варіативні чинники мають змістовну складову, яка може змінюватися: кількість учасників змагань та суддів.

Економічні чинники розподілено на дві підгрупи: дохідні та витратні. Розподіл на ці групи зумовлений наявністю двох основних статей у економічному забезпеченні проведення змагань – джерел доходу (реалізація квитків, стартовий внесок) та статей витрат (винагорода, оплата суддів) [11, 12].

До дохідних чинників відносяться: стартовий внесок спортсменів, додаткові послуги, наявність спонсорів та продаж квитків. Витратні чинники: винагорода, оплата суддів та витрати на безпосередню організацію.

Чинники залучення розподілені на ті, зміст яких спрямований на збільшення глядацької аудиторії, та ті, що спрямовані на збільшення кількості спортсменів. Для залучення глядачів використовуються шоу програми та додаткові послуги. А пільгові умови участі, реєстрації та винагорода використовуються для залучення більшої кількості спортсменів у цілому або спортсменів із вищим світовим або національним рейтингом.

До регламентованих чинників нами віднесено систему визначення переможця, кількість днів проведення та місце проведення. Системи визначення переможця встановлені міжнародною федерацією фехтування для усіх категорій змагань, окрім категорії сателітів. Аналіз змагань у фехтуванні вказав, що на усіх особистих змаганнях перші шістнадцять спортсменів світового рейтингу не приймають участь у попередньому турі та сутичках за «вхід у 64». Спортсмени які після попереднього туру посіли місця з першого по шістнадцяте пропускають сутички за «вхід у 64». Ця система є незмінною на більшості змагань міжнародної федерації фехтування.

Варто зазначити, що міжнародна федерація фехтування надає можливість організаторам сателітів самостійно встановлювати ту чи іншу систему визначення переможця. Змагання категорії сателітів у м. Анталія відбуваються за змішаною системою (один попередній тур та тур прямого вибування до визначення переможця). А на ще одних змаганнях даної категорії у м. Архус відбувається перший попередній тур без вилучення спортсменів, а другий попередній тур з відсіюванням 20-30% спортсменів. Надалі відбувається тур прямого вибування без втішних боїв до визначення переможця. Системи визначення переможця можуть бути розподілені на регламентовані (ті що встановлені міжнародною федерацією фехтування) та варіативні (категорія сателітів).

Організаційною особливістю є проведення змагань у двох різних місцях. Вона полягає у використанні популярних серед місцевого населення та туристів місць для більшого зацікавлення публіки у даному виді спорту. Якщо є можливість проводити змагання у двох місцях проведення, то змагання до певної стадії проводяться у одному залі, надалі переносяться в інше місце.

Таким чином, місце проведення змагань може бути стандартизованим або варіативним. Стандартизоване місце проведення відбувається в одній будівлі. Приклад: «BarbicanCup», «US Masters» тощо. Приклад варіативних місць проведення: «LondonOpen», чемпіонати світу тощо.

Наступним регламентованим чинником виступає кількість днів проведення змагань, що визначається у положенні про змагання. Для прикладу змагання, що знаходяться у календарі міжнародної федерації фехтування (окрім категорії сателітів) використовують двоходенну систему. У перший день змагань відбувається попередній тур та визначення 64 спортсменів що продовжать змагання. На другий день проводяться сутички до визначення переможця. Досить часто на чемпіонатах світу між цими двома турами відбувається перерва в один або два дні. Комерційні змагання нижчого рівня та категорії сателіт можуть відбуватись в один день. Для прикладу сателіти в м. Архус, м. Спліт, «LondonOpen» тощо.

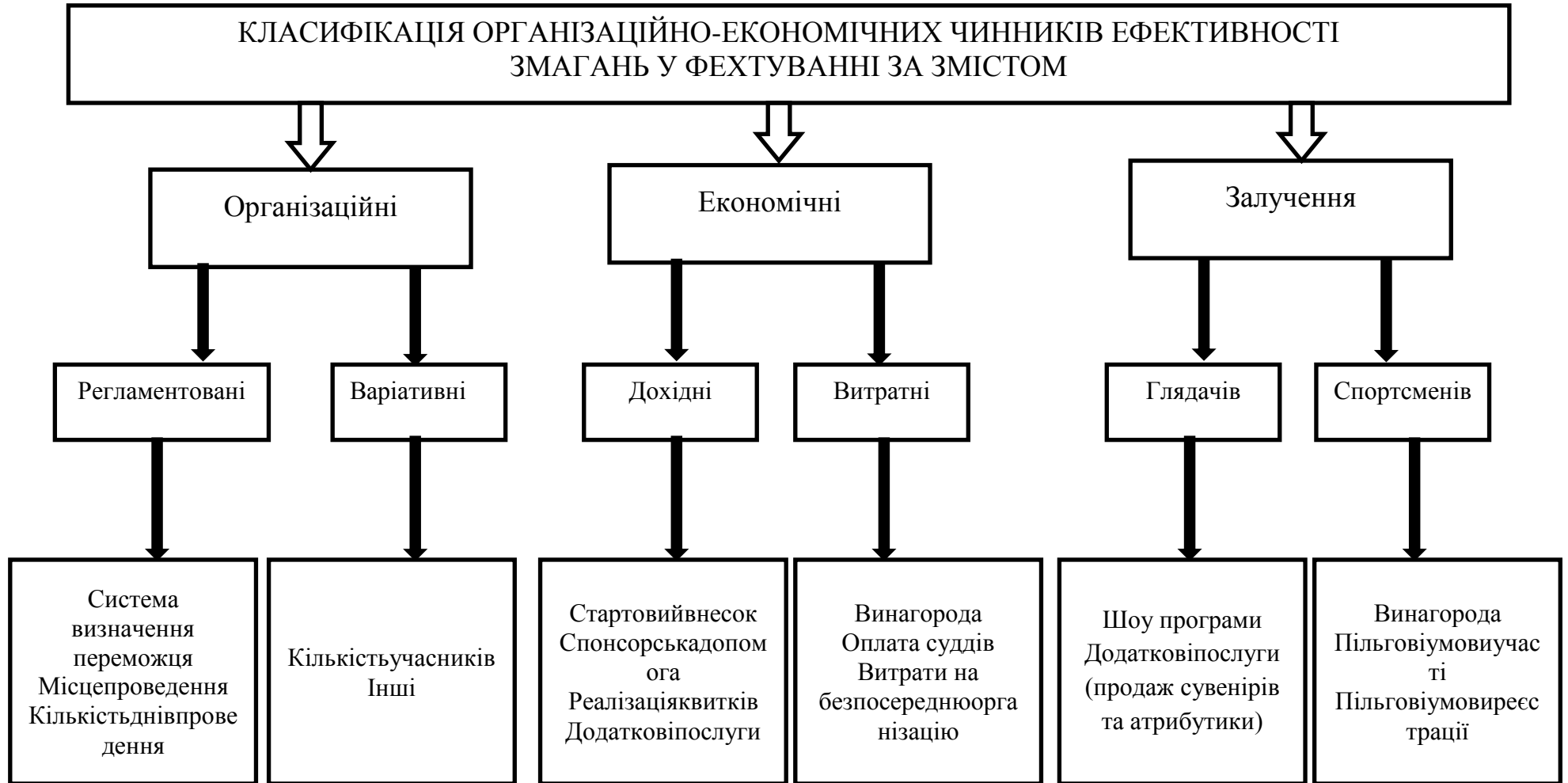

Рис. 3.2 Класифікація організаційно-економічних чинників ефективності змагань у фехтуванні за змістом

Раціональний розподіл кількості днів проведення змагань обумовлюється декількома факторами: об'єктивність системи визначення переможця, час відпочинку спортсменів, економія на оренді залу. Під час аналізу змагань двох категорій найбільш об'єктивною системою визначення переможця було визначено змішану систему, ця система була використана на змаганнях «AllstarCup». У перший день змагань відбувається два попередніх тури та визначення 64 спортсменів що продовжать змагання. На другий день відбувається тур прямого вибування до визначення переможця.

Ще однією групою організаційних чинників є варіативні. До яких відноситься обмеження кількості учасників на змаганнях що знаходяться у календарі міжнародної федерації фехтування. Аналіз літератури, документів та джерел Інтернету вказали на наявність обмеження кількості учасників на змаганнях різних категорій міжнародної федерації фехтування. Також на змаганнях, що не входять до календаря міжнародної федерації фехтування. У положенні про змагання «LondonOpen» було встановлено обмеження у 96 спортсменів для кожної дисципліни. До інших варіативних чинників відноситься кількість суддів, тому що в залежності від кількості учасників відбувається залучення певної кількості фехтувальних доріжок і суддей відповідно.

Звертаючись до вищесказаного економічні чинники розподіляються на дохідні та витратні. Оскільки комерційні змагання передбачають отримання прибутку важливим є раціональне використання джерел доходу [59].

На усіх змаганнях що знаходяться у календарі міжнародної федерації фехтування так і поза ним переважно присутній стартовий внесок. Даний внесок являється одним з джерел доходу організаторів змагань. Вони зобов'язані внести дані про суму стартового внеску до положення про змагання. Зменшений або відсутній стартовий внесок може використовуватись як вид пільг для учасників (змагання другої категорії). На змаганнях, що знаходяться у календарі міжнародної федерації фехтування стартовий внесок є сталий для кожної категорії змагань, окрім змагань категорії сателітів.

Важливу роль при організації змагань відіграють спонсори змагань. Спонсорами можуть бути, як фізичні так і юридичні особи, що здійснюють фінансування будь-якої діяльності фізичних або юридичних осіб. Варто зауважити, що здійснювати спонсорську допомогу можуть також державні та муніципальні органи. Відповідно від розміру та виду допомоги спонсорів можна розподілити на: титульного, генерального, офіційного, технічного, приймаючого та інформаційного.

Спонсорська допомога може бути грошова, натуральна та інформаційна. На певних турнірах в якості винагороди надається сертифікат на придбання певної продукції фірми-спонсора, або сама продукція даного спонсора. Для прикладу на змаганнях «BarbicanCup» переможці та призери нагороджуються аудіотехнікою від спонсора змагань мережі магазинів «MediaMarkt».

На змаганнях, що проводяться міжнародною федерацією фехтування обов'язковим є присутність спонсорів даної федерації. Також організатори можуть залучати інших спонсорів. Для прикладу на чемпіонаті світу 2013 року у Будапешті, окрім титульних спонсорів міжнародної федерації фехтування «Megafon» та «Tissot» присутнім був також спонсор національної збірної команди Угорщини з фехтування «MOL» [66].

Важливим джерелом доходу визначається реалізація квитків [57, 60]. Переважно на чемпіонатах світу та Європи відбувається продаж квитків або на цілий день, або на основну та фінальну частину змагань окремо.

Варто також зазначити особливості квиткової системи на змаганнях «US Masters». Квитки на даних змаганнях розподілені на дві групи. Перша група квитків не надає переваг для глядачів. Квитки другої групи надають можливість перед змаганнями у спеціально відведеному залі для спілкувати з учасниками змагань.

Окрім змагань категорій чемпіонати світу та зональні чемпіонати, також інші комерціалізовані змагання використовують квитки у виді одного з джерел доходу. Для прикладу на змаганнях «LondonOpen» ціна на квитки основної

частини змагань складають 5 фунтів стерлінгів. Ціна квитків на фінальну частину – 22 фунти стерлінги (для учасників змагань 12 фунтів стерлінгів).

Основою комерційних змагань є не тільки отримання прибутку, але й раціональний розподіл видатків. Аналіз особливостей винагороди в спортивних змаганнях вказав, що вона визначається як одноразова виплата (грошова чи натуральна) за досягнення високих результатів на змаганнях. Розмір винагороди попередньо визначається організаторами змагань та вноситься до положення про змагання [11]. До винагород можна віднести: грошову винагороду, надання очок до рейтингу, натуральну винагороду (спортивне, фехтувальне екіпірування та одяг).

Прикладом використання винагороди є призиви на змагання Гран-Прі яке проводить у м. Доха. За перемогу спортсмен отримує 10 тисяч доларів, учасник який займає друге місце отримує 5 тисяч доларів та учасники які займають треті місця отримують по 2 тисячі доларів. Спортсмени з 5 по 8 місце отримують по одній тисячі доларів. Окрім грошової винагороди спортсмени також отримують очки до світового рейтингу. Спортсмену надається 48 очок за перше місце, 39 очок за друге місце, 30 очок за третє місце та 21 очко отримують спортсмени що посіли місця з п'ятого по восьме [63].

Варто зауважити, що на комплексних змаганнях (на яких присутні два або три види зброї; які проводяться серед чоловіків та жінок) винагорода для кожного виду зброї може мати відмінності. Для прикладу на змаганнях «LondonOpen» за перше місце у чоловічій та жіночій рапирі спортсмени отримують по 1000 фунтів стерлінгів, за друге та за треті місця по 200 фунт. стер. У чоловічій та жіночій шпазі переможеш отримує 750 фунт. стер., спортсмени які займають друге та треті місця по 100 фунт. стер. І найменшу винагороду отримують спортсмени шаблісти, за перемогу 250 фунт. стер., та за друге і треті місця по 50 фунт. стер.

Особливості використання винагороди на змаганнях полягають у наданні додаткової мотивації для спортсменів, а також вона використовується як засіб залучення більшої кількості спортсменів. Організатори змагань можуть

використовувати продукцію спонсорів змагань для їх додаткової реклами у виді винагороди.

Оплата роботи суддів на змаганнях, що входять до календаря міжнародної федерації фехтування відбувається коштами отриманими від організації змагань. МФФ та організатори змагань самостійно здійснюють вибір суддей та їх виклик [66].

І останньою групою є чинники залучення які розподіляються на чинники залучення глядачів та спортсменів. Глядачі є основною категорією на яку спрямована організація комерційних змагань. Тому що, саме від них надходить найбільша кількість доходів. Важливим засобом для залучення більшої публіки є використання шоу-програм. Так на змаганнях «US Masters» особи що володіють VIP квитками мають можливість прийняти участь у банкеті перед змаганнями з можливістю поспілкуватися з майбутніми учасниками змагань.

Також на даних змаганнях перед самими сутичками відбувається урочисте представлення учасників, що дозволяє отримати додаткову інформацію щодо атлетів, які прийматимуть участь у цих змаганнях. Залежно від стадії змагань використовуються ті чи інші церемонії. Для прикладу на церемонії відкриття деяких змагань може бути присутнім церемонія підняття національного прапора. На закритті – його опускання. Можна також використовувати перерву між стадіями змагань, щоб спортсмени мали можливість спілкування зі ЗМІ та глядачами. Присутність ведучого на змаганнях дозволяє постійно тримати увагу глядачів на основних подіях.

Ще одним джерелом доходу організаторів змагань є додаткові послуги для спортсменів та глядачів. На переважній більшості змагань, що знаходяться як у календарі міжнародної федерації фехтування та ті, що знаходяться поза ним використовується продаж сувенірної продукції. Організатори змагань надають права на розміщення своїх ремонтних лавок та магазинів виробникам фехтувального одягу та екіпірування, до яких у разі виникнення проблем зі зброєю або екіпіруванням мають можливість звернутися спортсмени.

Варто зауважити, що глядачі з VIP квитками отримують додаткові переваги а також можливість користування певними послугами безплатно. Враховуючи, що глядачі забезпечують основний дохід організаторів змагань їх залучення було б не можливим без наявності спортсменів. Для їх залучення використовуються такі засоби як пільгові умови участі та реєстрації.

Пільговою умовою реєстрації є зменшений стартовий внесок, що дозволяє заохочувати висококваліфікованих спортсменів до участі у змаганнях. Для прикладу на змаганнях «LondonOpen» стартовий внесок для учасників з іноземних країн відсутній. Так лише учасники з Великої Британії сплачують стартовий внесок, який складає 30 фунтів стерлінгів (шпага та рапіра) та 25 фунтів стерлінгів (шабля).

Пільгові умови участі – це умови що надаються спортсменам як винагорода або як засіб для заохочення. Даний чинник тісно пов'язаний зі світовим рейтингом міжнародної федерації фехтування, у якому спортсмени що знаходяться серед шістнадцяти перших отримують переваги на змаганнях.

Пропуск попереднього туру та сутичок за «вхід у 64» присутній на більшості змагань календаря міжнародної федерації фехтування, що є важливим для спортсменів оскільки дозволяє не витратити зусиль на попередні сутички.

Для організаційно-економічних чинників, які визначають ефективність змагань характерні специфічні зв'язки. Кількість днів проведення змагань має виражений зв'язок із витратами на безпосередню організацію змагань. Більша кількість днів проведення змагань зумовлює до додаткових витрат на оренду спортивного залу, перевезення та розміщення делегацій тощо.

Кількість учасників змагань пов'язана з системою визначення переможця. Відповідно від кількості учасників та можливостей організаторів може встановлюватись обмеження на максимальну чи мінімальну кількість учасників, які можуть брати участь у змаганнях. Для прикладу на змаганнях «LondonOpen» присутнє обмеження максимальної кількості учасників на рівні 96 спортсменів у кожному виді змагань. Завдяки введенню цього обмеження організаторам вдалося лімітувати тривалість змагань (кількість днів та години проведення), систему

визначення переможця змагань та уникнути додаткових витрат часу на проведення незапланованої кількості сутичок.

Встановлено, що місце проведення змагань має зв'язок з декількома чинниками. Місце проведення змагань, яке обладнане достатньою кількістю глядацьких місць дозволяє здійснювати оптимальний продаж квитків. Водночас, якщо попередня та фінальна частини змагань проводяться у різних місцях, можна передбачити особливості продажу квитків. Продаж квитка, що включає присутність на двох частинах змагань або продаж квитка на одну із них (окремий) – попередню та фінальну частину. Для прикладу на змаганнях «LondonOpen» проведення фінальних сутичок відбувається в окремому гала-залі. Ціна на квиток у гала-зал є більшою (22 фунт. стер. для глядачів, та 12 фунт. стер. для учасників змагань) ніж квиток на перегляд попередньої частини змагань (5 фунтів стерлінгів) [68]. При цьому проведення змагань у двох приміщеннях призводить до зростання витрат на безпосередню організацію. В залежності від кількості днів проведення є можливим продаж квитків на один день або на усі дні проведення змагань.

При наявності шоу-програм важливим, на нашу думку, є врахування пристосування до них місць проведення змагань. На змаганнях «US Masters» глядачі з VIP квитками отримують можливість поспілкуватись з майбутніми учасники змагань у банкетному залі безпосередньо перед змаганнями [69].

Система визначення переможця змагань пов'язана з кількістю днів проведення. Досить часто, на чемпіонатах світу між днем попереднього туру і визначенням 64 спортсменів що продовжать змагання передбачена перерва від одного до трьох днів. Для прикладу організація чемпіонату світу 2013 року (м. Будапешт, Угорщина) передбачала участь представників фехтування на шпагах серед чоловіків в індивідуальному заліку шостого серпня (до визначення 64 спортсменів) та продовження восьмого серпня (до визначення переможця) [66].

Під час вибору системи визначення переможця змагань потрібно враховувати особливості та ймовірність наявності у спортсменів пільгових умов участі, зокрема пропуску попереднього туру. Перші шістнадцять спортсменів у

світовому рейтингу не беруть участь у попередньому турі та сутичках за «вхід у 64» на усіх змаганнях категорій Гран-Прі, чемпіонатах світу, чемпіонатах Європи тощо.

Також в залежності від системи визначення переможця може відбуватись один або два попередніх тури, що зумовлює більший обсяг роботи для суддів і відповідно може вплинути на оплату їх праці.

Оплата суддів відбувається за рахунок організаторів змагань або делегацій. Залежність від кількості учасників полягає у внесках, що оплачує делегація при відсутності судді від своєї країни або клубу. Так на змаганнях «AllstarCup» при відсутності судді сплачується 250 євро організаторам. Один суддя повинен бути при наявності до 4 учасників. При участі від 5 до 8 учасників – двоє суддів.

Реалізація квитків дозволяє глядачам отримати доступ до додаткових церемоній. Для прикладу змагання «US Masters» надають доступ до банкету перед змаганнями лише глядачам з цими квитками. Досить часто спонсорська допомога може бути у вигляді натуральної нагороди для спортсменів. Для прикладу на змаганнях «BarbicanCup» переможець та призери змагань нагороджувались аудіотехнікою яку забезпечувала мережа магазинів техніки «MediaMarkt».

При наявності спонсорів, які надають послуги щодо проведення різноманітних церемоній, їхня допомога може розглядатись у вигляді розважальних шоу, наданні ведучого змагань тощо. Для прикладу на міжнародних змаганнях з фехтування на шпагах «BarbicanCup» (м. Краків, Польща) переможець та призери змагань нагороджувались аудіотехнікою, яку забезпечували мережа магазинів техніки «MediaMarkt».

Стартовий внесок на змаганнях безпосередньо встановлюється організаторами змагань або міжнародною федерацією фехтування (для змагань, що входять до її календаря). Дані про його величину повинні знаходитись у положенні про змагання.

Також при наявності пільгових умов реєстрації для певних спортсменів (фехтувальники високого рангу, іноземці тощо) інформація про ці пільги повинна знаходитись у положенні про змагання. Пільговою умовою реєстрації може бути

стартовий внесок, який в залежності від змагань є зменшений або відсутній. Ці пільги встановлюються організаторами для залучення більшої кількості спортсменів іноземців, або спортсменів з вищим рейтингом.

Враховуючи кількість встановлених зв'язків, нами умовно виділено три групи організаційно-економічних чинників ефективності змагань. Перша група містить чинники: кількість днів проведення, кількість учасників, винагорода, витрати на безпосередню організацію, додаткові послуги для глядачів, оплата суддів, пільгові умови реєстрації, спонсорська допомога, стартовий внесок (з одним або двома зв'язками); друга – місце проведення, шоу програми (3–4 зв'язки); третя – реалізація квитків, система визначення переможця (п'ять та більше зв'язків).

3.3 Оцінка організаційно-економічних аспектів змагань із фехтування в Україні

Сучасний спорт є соціально важливою сферою, а також специфічною сферою діяльності у якій присутні процеси комерціалізації та професіоналізації. Завдяки комерціалізації такі види спорту як бокс, легка атлетика, біатлон змогли досягнути основної мети комерціалізації – отримання прибутку завдяки організації змагань [45].

Організація змагань є складним процесом, який передбачає врахування багатьох факторів [34, 53]. Важливим є розробка та обґрунтування критеріїв ефективності проведення змагань, що призведе до зменшення організаційно-економічних витрат проведення змагань або підвищенні дохідності проведення спортивних заходів.

Комерціалізація виду спорту тісно пов'язана із зміною процесу проведення та організації змагань для підвищення їхньою видовищності та відповідності потребам суспільства. Дослідники здійснили обґрунтування шляхів підвищення рівня організації та проведення легкоатлетичних змагань в умовах комерціалізації та визначили умови, що забезпечують ефективну організацію та проведення змагань у сучасній легкій атлетиці, процес організації та проведення змагань з

волейболу, охарактеризовано міжнародну та національну систему змагань з гандболу та здійснено їх порівняння, обґрунтовано використання маркетингу у професійному футболі, в тому числі при організації змагань різного рівня.

У попередніх дослідження щодо організації змагань з фехтування нами було визначено та охарактеризовано на прикладі міжнародних змагань з фехтування організаційно-економічні чинники ефективності в умовах комерціалізації виду спорту, до них нами віднесено: кількість днів проведення; кількість учасників; місце проведення (основної частини та фіналів); система визначення переможця; винагорода; витрати на безпосередню організацію; додаткові послуги (спортсмени і глядачі); оплата суддів; пільгові умови реєстрації; пільгові умови участі; реалізація квитків; спонсорська допомога; стартовий внесок; шоу програми.

Специфіка виду спорту вносить свої корективи до процесу організації змагань. У фехтуванні змагання проводяться у залежності від кількості дисциплін, які включені до програми змагань. Якщо окремі етапи кубка світу або певні комерційні змагання можуть проводити лише один вид змагань, то такі змагання як чемпіонати світу та чемпіонати Європи повинні проводитись серед усіх видів змагань [66]. Це дає підстави виокремити як критерій оцінювання ефективності змагань – кількість днів проведення. Це пов'язано із можливостями організаторів змагань щодо проведення різноманітних шоу-програм, які дозволять залучити більшу кількість глядачів. Більш об'єктивні системи визначення переможця потребують більшу затрату часу, що дозволяє проводити змагання з фехтування у два дні. Для прикладу, чемпіонат та кубок України з фехтування проводяться за змішаною системою у якій присутній лише один попередній тур та сітка прямого вибування до визначення переможця, що дозволяє проводити ці змагання в один день. А міжнародний турнір з фехтування на шпагах пам'яті ЗТУ Л.В. Авербаха, який щорічно проводиться у м. Харків, проводиться за системою у якій присутні два попередні тури та з 1/16 фіналу сутички проводяться зі втішною системою, що дозволяє більш об'єктивно визначити кращого спортсмена. У залежності від мети організаторів (визначити кращого спортсмена країни або здійснити більш

якісно маркетингову діяльність і надати спортсменам отримати більше досвіду) використовується відповідна кількість днів проведення та система визначення переможця, що є критерієм для оцінки змагань [8]

За допомогою педагогічного спостереження, аналізу документів і даних мережі Інтернет та аналізу досвіду організації міжнародних змагань визначено, що при достатньому фінансуванні спонсорів та наявності власної матеріально-технічної бази організатори змагань мають можливість зменшити або зробити відсутнім стартовий внесок для учасників змагань, що за певних додаткових умов може призвести до збільшення кількості учасників [9]. Таким чином у організації змагань з фехтування одним з основних джерел доходу є стартовий внесок.

Стартовий внесок може бути відсутнім або зменшеним для іноземців та осіб що знаходяться серед найкращих у міжнародному або національному рейтингу, що використовується як вид пільги при реєстрації учасників. При реєстрації на змаганнях спортсмени можуть отримувати пакет учасника. Усі ці фактори впливають на розмір стартового внеску, що формує оптимальність стартового внеску як критерій ефективності організації змагань.

Винагорода для переможців та призерів змагань формується в залежності від грошової та натуральної допомоги спонсорів і розміру стартового внеску. При наявності винагороди можливе залучення більшої кількості учасників, що дозволить отримати більший дохід від стартового внеску. При наявності спонсорів, що надають організаторам змагань натуральну допомогу вона може бути використана як винагорода.

Варто зазначити, що особливістю винагород у фехтуванні є надання очок до світового та національного рейтингу, що залучає більшу кількість спортсменів. Рациональність запропонованої винагороди є важливим критерієм оцінки ефективності проведення змагань.

Робота суддівської колегії на змаганнях є важливою складовою. Їх безпомилкове суддівство може бути забезпечене за допомогою залучення їхньої достатньої кількості для того щоб була постійна зміна. Але відповідно більша кількість суддів потребує більше затрат на їх оплату праці, що збільшує цю

статтю видатків. На нашу думку, для постійної та безпомилкової роботи суддів потрібно використовувати декілька суддів на одній фехтувальній доріжці під час попереднього туру [10].

Варто зауважити, що ефективна робота суддів під час проведення змагань категорії сателіти є критерієм оцінки делегатів міжнародної федерації фехтування. При достатньо високому рівні організації та проведення змагань, в тому числі роботи суддівської колегії, змагання можуть отримати вищу категорію.

Невід'ємною складовою є забезпечення відповідною матеріально-технічною базою (екрани, проектори, аудіо), яка дозволяє оперативно інформувати спортсменів щодо стадій змагань, що дозволяє не затримувати хід змагань. Доступність інформації є також важливою складовою, яка полягає у використанні різноманітних засобів для спортсменів, тренерів, глядачів, ЗМІ, керівників команд, спонсорів.

Також до матеріально-технічного забезпечення варто віднести рівень обладнання фехтувальних доріжок. Відповідно до сучасних тенденцій розвиток виду спорту залежить від його відповідності суспільним потребам, в тому числі видовищності. Для її збільшення варто використовувати світлові прибори біля доріжок та на спортсменах, що забезпечать краще сприйняття ходу поєдинку глядачами. Щодо кількості фехтувальних доріжок то вона є визначальною при організації змагань. Так у відповідності від їх кількості залежить можлива кількість одночасно залучених спортсменів та суддів, кількість потоків, тривалість перерв між сутичками.

При проведенні змагань та розташуванні фехтувальних доріжок необхідно враховувати наявність місць для спортсмена або команди, тренера, доступність перегляду сутички для глядачів. Кількість глядацьких місць поблизу фехтувальної доріжки необхідно розраховувати в залежності від стадії змагань яка буде на ній проводитись. Так для фінальних сутичок потрібно щоб можливість перегляду була максимальною. Отже, раціональність розташування та оптимальність

кількості фехтувальних доріжок і можливість перегляду фехтувальних сутичок (глядацькі місця) є важливими критеріями при оцінці змагань.

Окрім глядацьких місць у спортивному залі розміщуються різноманітні додаткові зони для отримання вигоди від проведення, до них нами віднесено торгівельні точки (сувеніри, продукти), ремонтні точки, магазини представників фехтувального екіпірування, центри комунікацій, точки оренди фехтувального екіпірування, центри фото та відео зйомки. Наявність даних зон дозволяє спортсменам у разі несправності зброї чи екіпірування звернутись за допомогою, що принесе дохід як і представникам магазинів та орендних точок так і організаторам змагань. Глядачі та спортсмени також зацікавлені у наявності торгівельних точок з сувенірною продукцією, що дозволить збільшити прибуток.

При відповідних характеристиках залу (достатній розмір та освітлення) допускається використання шоу-програм з різноманітними заходами. Підняття та опускання державного прапора, промова організатора та учасника (-ів) змагань, спілкування учасників з глядачами та ЗМІ, наявність ведучого, представлення учасників, вікторина для учасників та глядачів, програма «знайомства» з фехтуванням, спілкування з «зіркою», фотографування з учасниками та «зіркою», танцювальні програми є заходами що можуть бути використаними у різних частинах змагань (церемонія відкриття, перерва під час сутичок, перерва між сутичками, церемонія закриття).

Багатьма фахівцями спорту визначено, що основним засобом для залучення більшої кількості глядачів та відповідно отримання від цього більшого прибутку є використання шоу-програм.

При оцінюванні ефективності організації змагань доцільним є визначення якості організації у загальному, яка при наявності окремих низьких показників критеріїв може бути високою за рахунок компенсації іншими критеріями.

Нами визначено наступні критерії оцінки ефективності проведення змагань: оптимальність заданої кількості днів проведення, оптимальність запропонованого стартового внеску, раціональність запропонованої винагороди, доцільність вибору системи визначення переможця, якість роботи суддівської колегії, матеріально-

технічне забезпечення змагань (обладнання, раціональність та кількість фехтувальних доріжок, наявність глядацьких місць), доступність та оперативність отримання інформації, наявність додаткових послуг для глядачів та спортсменів (торгівельні точки, ремонтні точки, магазини представників фехтувального екіпірування, центри комунікацій, точки оренди фехтувального екіпірування, центри фото та відео зйомки), використання засобів залучення глядачів [11].

Отже, комерціалізація є невід'ємною складовою в ринкових умовах, що визначає необхідність її врахування при розвитку сучасного спорту.

Об'єктивними критеріями ефективності організації змагань є: кількість днів проведення, стартовий внесок, винагорода, система визначення переможця, якість роботи суддівської колегії, матеріально-технічне забезпечення змагань, додаткові послуги для глядачів та спортсменів, шляхи залучення глядачів. При оцінці ефективності проведення змагань є необхідність диференціації відповіді за бальною шкалою. Нами рекомендована шкала оцінювання від 1 до 7 балів.

Найбільш ефективним способом визначення рівня організації та проведення змагань з фехтування є опитування осіб які залучені до участі у них (тренери, спортсмени, глядачі, судді, організатори).

Впродовж 2014/2015 та 2015/2016 змагального сезону в Україні нами було проведено опитування на основі складеної нами анкети серед учасників спортивних змагань з фехтування.

Опитування проводилось на наступних змаганнях, які входили до календаря національної федерації фехтування України:

- Ліга 10-13, м. Львів (5.10.2014). У даних змаганнях участь приймали 213 спортсменів з України, які змагались у наступних категоріях: 2001-2002 р. н.; 2003-2004 р. н.; 2005 р. н. та молодші.
- Ліга 10-13, м. Хмельницький (13-14.11.2014). На змаганнях були присутні 149 спортсменів які змагались у категоріях: 2001-2002 р. н.; 2003-2004 р. н.; 2005 р. н. та молодші.
- XVII Міжнародний турнір з фехтування на шпагах пам'яті ЗТУ Л.В. Авербаха, м. Харків (1-4.12.2014). Участь у змаганнях приймали 178 учасників у

категоріях: особисті змагання ветеранів чоловіків, особисті змагання чоловіків, особисті змагання жінок, командні змагання чоловіків, командні змагання жінок.

- Турнір найсильніших з фехтування на шпагах серед чоловіків пам'яті І.О. Величка, м. Київ (12-13.12.2014). Участь у змаганнях прийняли 57 спортсменів у єдиній категорії – особисті змагання серед чоловіків.

- Чемпіонат України з фехтування на шпагах, м. Київ (16-17.04.2015). Змагання проводились серед 122 учасників у категоріях: особисті змагання чоловіків, особисті змагання жінок, командні змагання чоловіків, командні змагання жінок.

- Всеукраїнський турнір «Галицька Осінь» пам'яті В. Козицького, м. Львів (9.09.2015). Змагання проводились серед 132 учасників у категоріях: особисті змагання хлопців, особисті змагання дівчат.

- Ліга 10-13, м. Львів (3-4.10.2015). У даних змаганнях участь приймали 209 спортсменів з України, які змагались у наступних категоріях: 2002-2003 р. н.; 2004-2005 р. н.; 2006 р. н. та молодші.

У розробленій нами анкеті були присутні запитання, які відповідали наступним напрямкам: система визначення переможця (доцільність її вибору, та кількість днів проведення), стартовий внесок та винагорода, якість роботи суддівської колегії, доступність та оперативність отримання інформації, матеріально-технічне забезпечення (освітлення, рівень умов у роздягальнях, обладнання, кількість та розташування фехтувальних доріжок, зручність місця проведення, наявність глядацьких місць), засоби залучення глядачів, додаткові послуги, загальна оцінка.

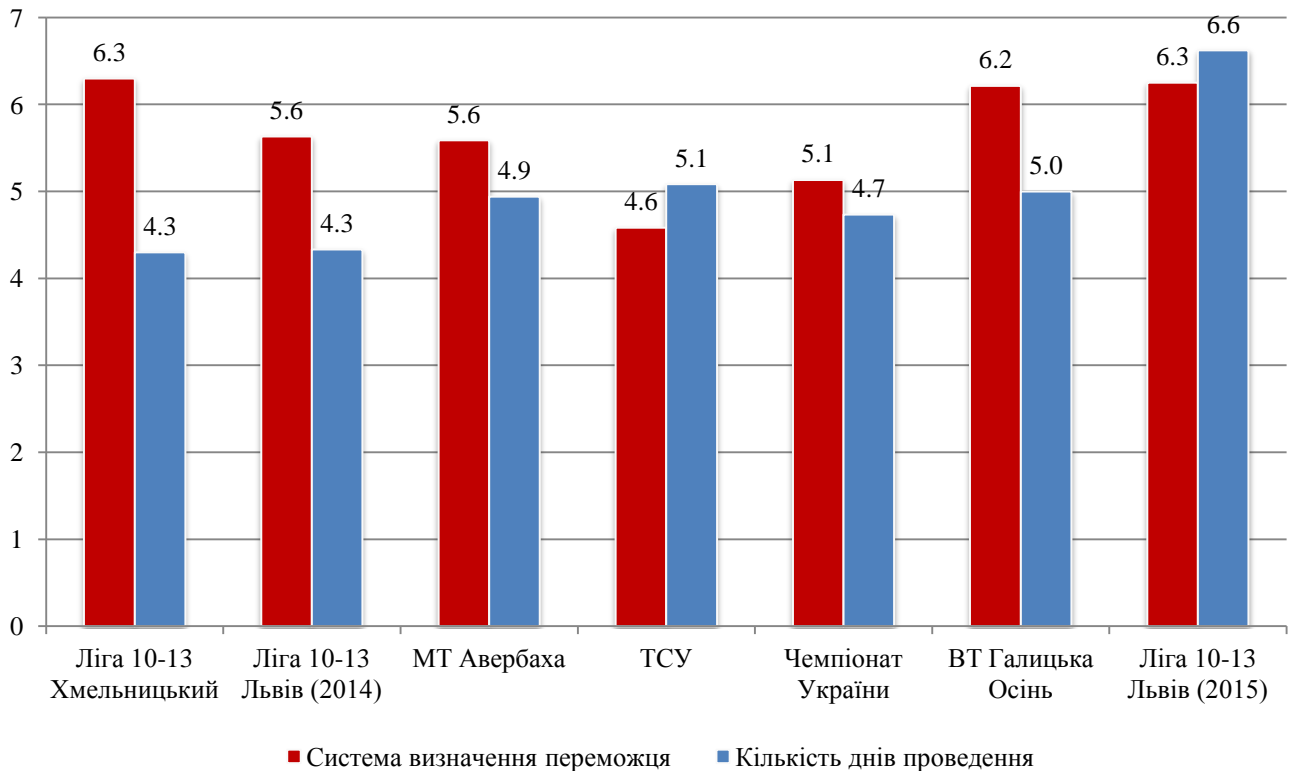

Рисунок 3.3. Оцінка показників організації та проведення змагань з фехтування (система визначення переможця та кількість днів проведення)

Опитуваними учасниками змагань було визначено найвищу оцінку (6,3 бали) для наступних змагань: «Ліга 10-13 Хмельницький» та «Ліга 10-13 Львів (2015)». На змаганнях «Ліга 10-13 Хмельницький» система визначення переможця передбачала один груповий тур та тур прямого вибування. Варто зазначити, що після групового туру відсіювалось ~20% спортсменів які показали найнижчі результати у ньому. Змагання проводились у два дні (перший день – хлопці, другий день – дівчата) (рисунок 3.3).

На змаганнях «Ліга 10-13 Львів (2015)» система визначення переможця відрізнялась лише тим, що у категорії хлопці та дівчата 2006 р. н. та молодші після групового туру усі проходили у тур прямого вибування, що дозволило спортсменам провести більшу кількість поєдинків.

Також, високу оцінку отримали змагання «ВТ Галицька осінь» (6,2 бали), «Ліга 10-13 Львів (2014)» (5,6 бали) та «МТ Авербаха» (5,6 бали). Варто зазначити, що саме система визначення переможця на змаганнях «МТ Авербаха»

полягає у двох попередніх турах та турі прямого вибування зі втішними поєдинками, що на нашу думку дозволяє спортсменам отримати більшу кількість змагального досвіду.

На Чемпіонаті України з фехтування на шпагах система визначення переможця полягала в одному попередньому турі та турі прямого вибування, яку учасники змагань оцінили у 5,1 бали.

Найнижчу оцінку було (4,6 бали) було вказано для змагань «ТСУ». Особливістю даної системи визначення переможця було проведення двох окремих днів змагань, результати яких об'єднувались і за ними було визначено переможця. У перший день було проведено один попередній тур та тур прямого вибування зі втішними поєдинками. На другий день відбувалось два попередніх тури з визначення кожного місця серед перших шістнадцятих учасників.

Оцінка кількості днів проведення відбувалась згідно відповідності кількості днів до об'ємності системи визначення переможця та кількістю спортсменів, що приймають участь у змаганнях. Варто зазначити, що дані про кількість днів проведення та систему визначення переможця обов'язково повинні бути присутні у документі положення про змагання.

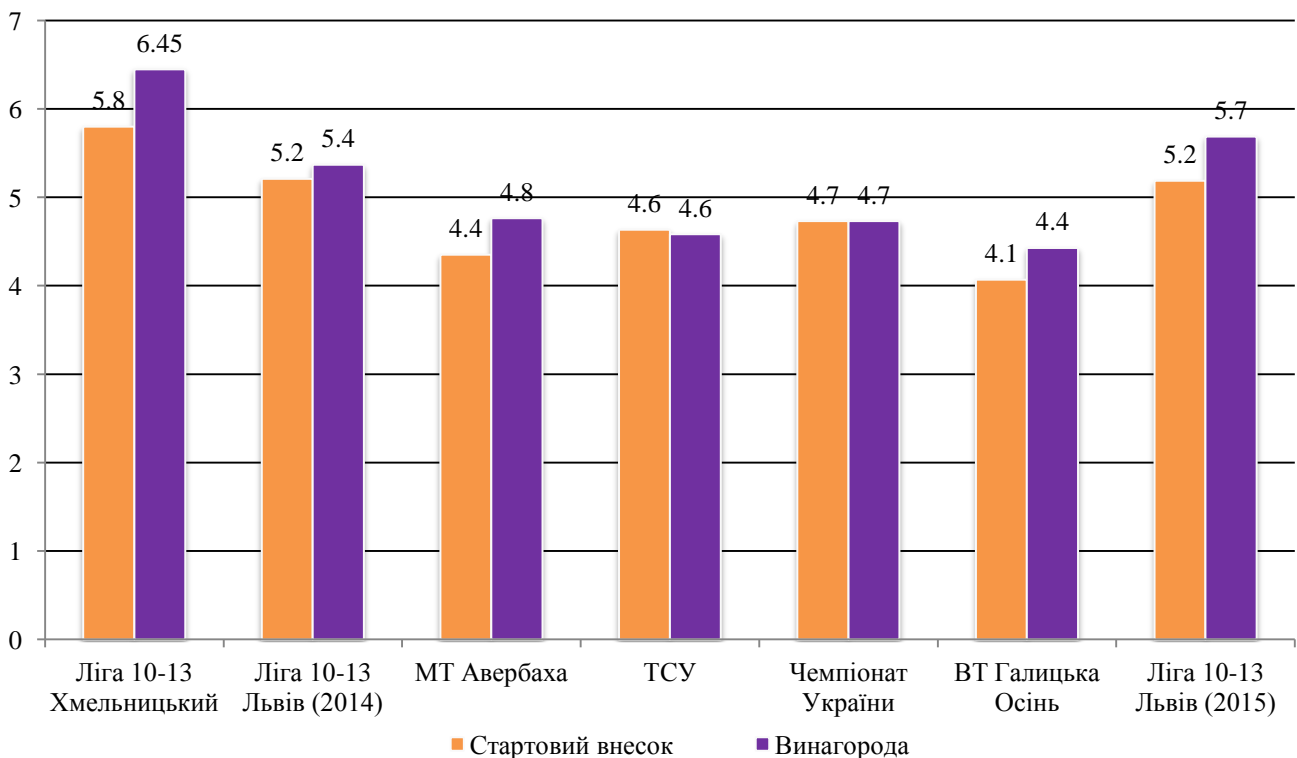

Рис. 3.4. Оцінка показників організації та проведення змагань з фехтування (стартовий внесок та винагорода)

Враховуючи фінансову необхідність для забезпечення організації та проведення змагань з фехтування, а також для залучення більшої кількості спортсменів нами були визначення критерії оцінки оптимальності запропонованого стартового внеску та раціональності запропонованої винагороди (рисунок 3.4).

На змаганнях на яких ми проводили анкетування учасників стартовий внесок та винагорода були наступні.

Таблиця 3.1

Стартовий внесок та винагорода на змагання з фехтування в Україні

Змагання	Стартовий внесок	Винагорода
Ліга 10-13 Хмельницький	100	Кубки, медалі, грамоти, очки до рейтингу, солодкі подарунки
Ліга 10-13 Львів (2014)	100	Медалі, грамоти, очки до рейтингу, фехтувальна екіпіровка
МТ Авербаха	120 (о); 180 (к)	Медалі, грамоти, кубки, очки до рейтингу, грошова винагорода, сертифікати
ТСУ	100	Грамоти, медалі, очки до рейтингу
Чемпіонат України	50 (о); 50 (к)	Медалі, грамоти, очки до рейтингу
Галицька Осінь	50	Медалі, кубки, грамоти, очки до рейтингу
Ліга 10-13 Львів (2015)	100	Медалі, грамоти, спортивна екіпіровка, книги, очки до рейтингу

Переважно оцінку стартового внеску розраховують у відповідності до майбутньої винагороди яка буде представлена на змаганнях. Найбільш задоволеними сумою стартового внеску та запропонованою винагородою були учасники змагань «Ліга 10-13 Хмельницький» на яких стартовий внесок у 100 гривень відповідав наступній винагороді: кубки, медалі, грамоти, очки до

рейтингу, солодкі подарунки. Учасниками змагань оптимальність стартового внеску була оцінена в 5,8 бали, а винагорода у 6,45 бали.

Оцінку у 5,2 бали отримали змагання «Ліга 10-13 Львів (2014)» та «Ліга 10-13 Львів (2015)» на яких стартовий внесок складав 100 гривень, а винагорода полягала у медалях, грамотах та фехтувальній екіпіровці.

Опитування на змагання «МТ Авербаха», «ТСУ» та Чемпіонаті України зазначило, що при стартовому внеску 120 (о) та 180(к) гривень, 100 гривень та 50 (о) і 50 (к) відповідно оцінки складали для «МТ Авербаха» – 4,4 бали, «ТСУ» – 4.6 бали та Чемпіонату України – 4,7 бали.

Найнижча оцінка як щодо стартового внеску (4,1 бали) та винагороди (4,4 бали) була визначена опитуваними учасниками на змаганнях «Галицька Осінь» у м. Львові. Так, при стартовому внеску 50 гривень винагорода полягала у медалях, кубках, грамотах та наданні очок до рейтингу.

Отже, при створенні винагороди необхідно враховувати фінансові можливості організаторів, в тому числі отримані стартові внески від спортсменів. Відповідно при додаткових грошових або натуральних надходженнях від спонсорів винагорода може змінюватись.

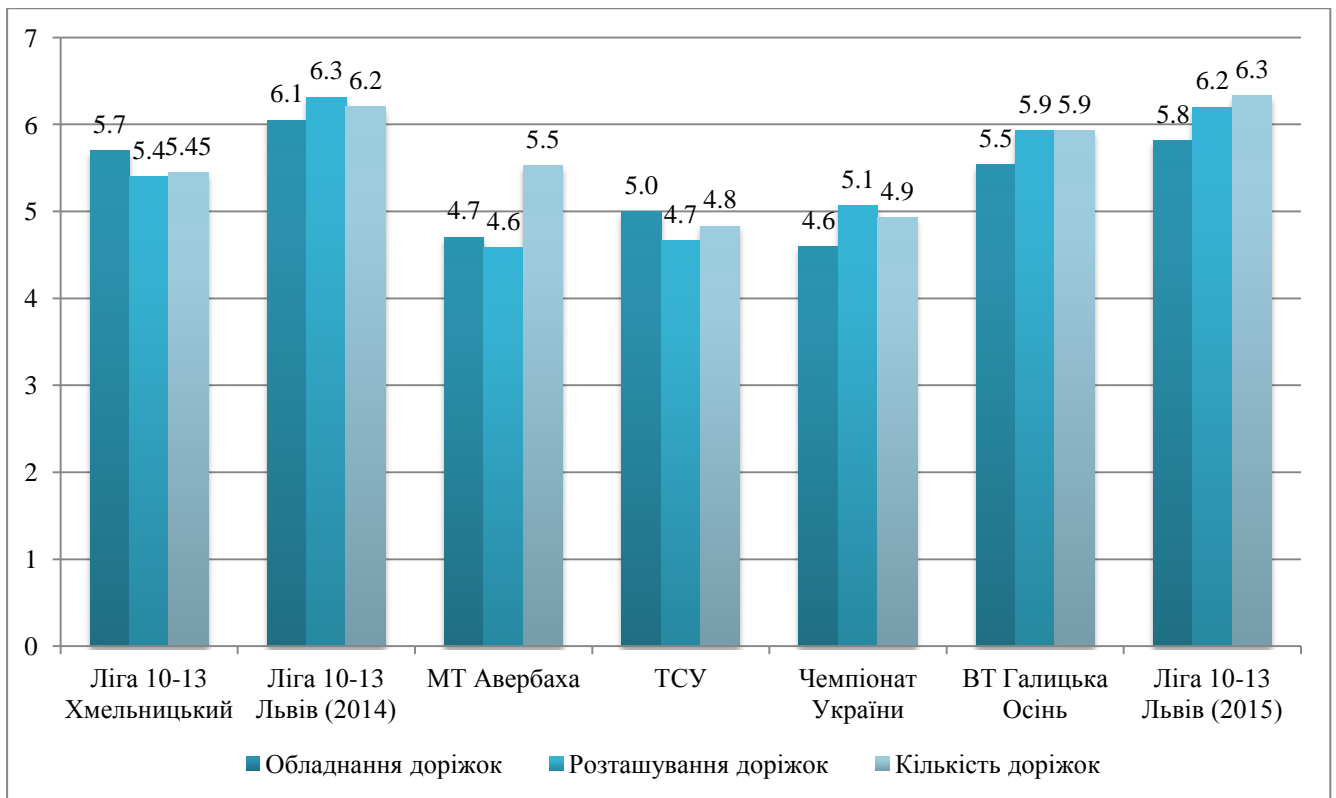

Рисунок 3.5 Оцінка показників організації та проведення змагань з фехтування (обладнання, розташування та кількість фехтувальних доріжок)

При організації та проведенні змагань важливу роль відіграє ефективне розташування фехтувальних доріжок. При їх розташуванні необхідно враховувати вимоги (дистанція до загороджень, дистанція між доріжками, відстань від доріжки до фіксатора уколів, місце для судді, місце для тренерів, можливість для глядачів здійснювати перегляд поєдинку біля фехтувальної доріжки тощо).

Кількість доріжок залежить від системи визначення переможця та кількості спортсменів на змаганнях. Наше опитування зазначило, що оцінку 6,3 бали отримала кількість фехтувальних доріжок (11 доріжок) на змаганнях «Ліга 10-13 Львів (2015)», які були розташовані у двох залах спортивного комплексу ЛДУФК «СКІФ», м. Львів. Оцінка якості розташування доріжок склала 6,2 бали та їх обладнання 5,8 бали (рисунок 3.5).

Обладнання фехтувальних доріжок відіграє важливу роль на змагання, оскільки її несправність може призвести до необ'єктивних результатів в

поєдинках. Найвищу оцінку параметру «обладнання доріжок» було зазначено на змаганнях «Ліга 10-13 Львів (2014)» (6,1 бали). Відповідно параметри «розташування доріжок» (12 доріжок) та «кількість доріжок» отримали оцінку 6,3 бали та 6,2 бали відповідно.

Також високі оцінки по даним параметрам отримали змагання «ВТ Галицька Осінь» (обладнання доріжок – 5,5 бали; розташування доріжок 5,9 бали; кількість доріжок 5,9 бали (12 доріжок). Змагання проводились у двох залах спортивного комплексу ЛДУФК «СКІФ», м. Львів.

Змагання що проводились на базі ДЮСШ №3 у м. Хмельницькому «Ліга 10-13 Хмельницький» при наявності 10 фехтувальних доріжок отримали наступні оцінки: обладнання доріжок – 5,7 бали; розташування доріжок 5,4 бали; кількість доріжок 5,45 бали.

Змагання що проводились у м. Харкові в спорткомплексі «УНІФЕХТ» при наявності 12 фехтувальних доріжок у чотирьох залах комплексу отримали наступні оцінки: обладнання доріжок – 4,7 бали; розташування доріжок 4,6 бали; кількість доріжок 5,5 бали.

«ТСУ» та Чемпіонат України що проводились на олімпійській базі підготовки спортсменів в Конча-Заспі, м. Київ на 10 та 13 фехтувальних доріжках відповідно отримали схожі оцінки. «ТСУ» проводився у двох залах та отримав по наступним параметрам такі оцінки: обладнання доріжок – 5,0 бали; розташування доріжок 4,7 бали; кількість доріжок 4,8 бали. Чемпіонат України, який отримав дещо вищі оцінки параметрів, проводився також у двох залах та отримав по наступним параметрам такі оцінки: обладнання доріжок – 4,6 бали; розташування доріжок 5,1 бали; кількість доріжок 4,9 бали.

Розташування, кількість та обладнання фехтувальних доріжок залежать від можливостей організаторів та спортивних споруд на яких будуть проводитись змагання.

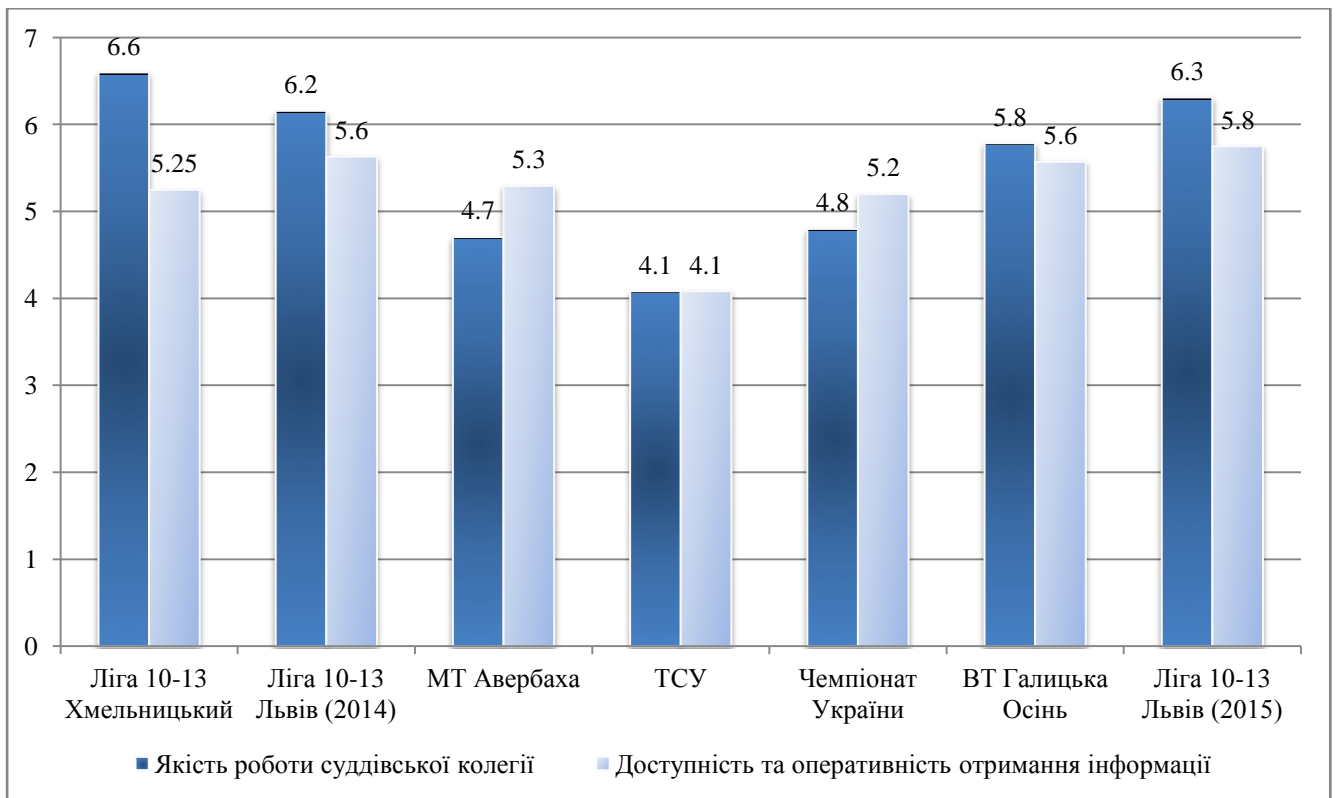

Рисунок 3.6 Оцінка показників організації та проведення змагань з фехтування (якість роботи суддівської колегії та доступність та оперативність отримання інформації)

Для проведення поєдинків на фехтувальних доріжках необхідна присутність суддів та для об'єктивності суддівства необхідні судді високої кваліфікації, які зменшать кількість помилок які можуть виникати під час суддівства.

Найвищу оцінку якості суддівства було зазначено на змаганнях «Ліга 10-13 Хмельницький» (6,6 бали), на яких безпосередньо перед проведенням змагань суддею міжнародної категорії було проведено лекцію щодо основних помилок та нюансів, які можуть виникнути під час змагань (рисунок 3.6).

На нашу думку, саме проведення даної лекції могло призвести до високоякісної роботи суддівської колегії та високих оцінок по даному параметру.

Також високі оцінки щодо якості роботи суддівської колегії отримали наступні змагання: «Ліга 10-13 Львів (2015)» – 6,3 бали; «Ліга 10-13 Львів (2014)» – 6,2 бали; «ВТ Галицька Осінь» – 5,8 бали.

Для Чемпіонату України були визначено оцінку якості роботи суддівської колегії, яка складає 4,8 бали. Дещо нижча оцінка для змагань «МТ Авербаха» – 4,7 бали. Та найнижчу оцінки отримали змагання «ТСУ» – 4,1 бали.

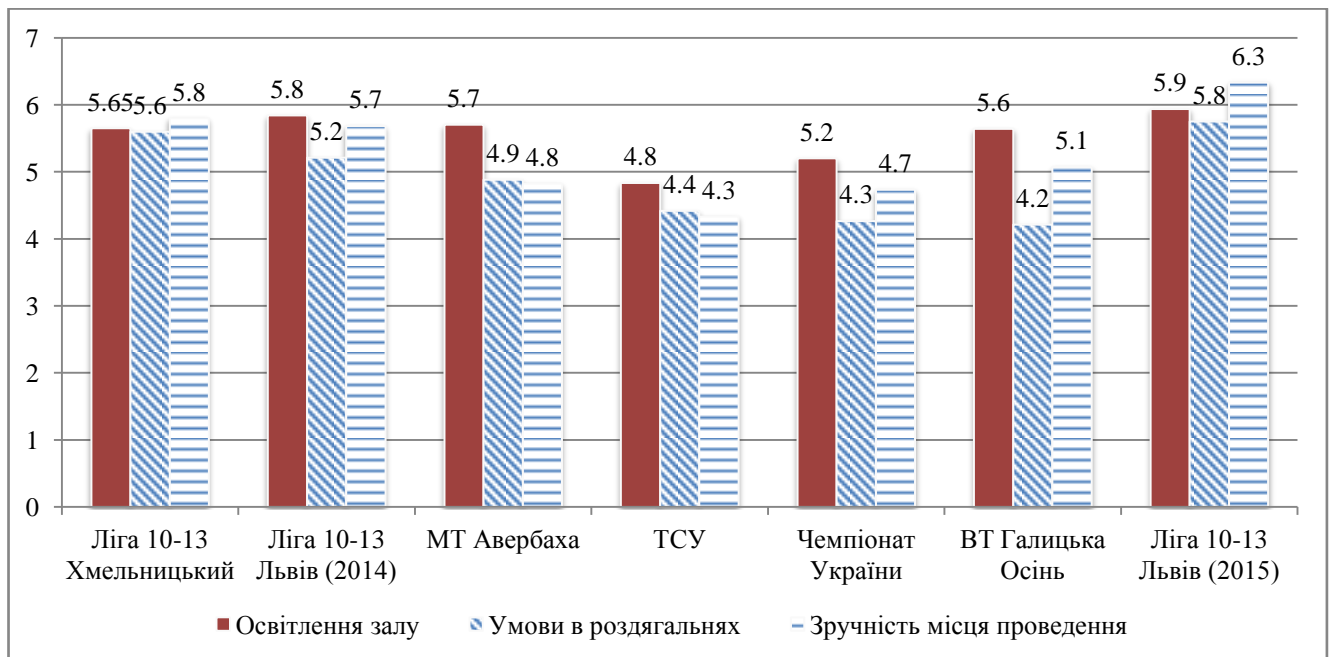

Рисунок 3.7. Оцінка показників організації та проведення змагань з фехтування (освітлення залу, умови в роздягальнях та зручність місця проведення)

Під час організації та проведення змагань важлива роль відіграється матеріально-технічному забезпеченню. За показником освітлення залу були отримані наступні оцінки: «Ліга 10-13 Львів (2015)» – 5,9 бали; «Ліга 10-13 Львів (2014)» – 5,8 бали; «МТ Авербаха» – 5,7 бали; «Ліга 10-13 Хмельницький» – 5,65 бали; «ВТ Галицька Осінь» – 5,6 бали; Чемпіонат України – 5,2 бали; «ТСУ» – 4,8 бали (рисунок 3.7).

Також до матеріально-технічного забезпечення нами віднесено рівень умов у роздягальнях. За цим параметром були отримані наступні оцінки: «Ліга 10-13 Львів (2015)» – 5,8 бали; «Ліга 10-13 Хмельницький» – 5,6 бали; «Ліга 10-13 Львів (2014)» – 5,2 бали; «МТ Авербаха» – 4,9 бали; «ТСУ» – 4,4 бали; Чемпіонат України – 4,3 бали; «ВТ Галицька Осінь» – 4,2 бали.

Зручність місця проведення: «Ліга 10-13 Львів (2015)» – 6,3 бали; «Ліга 10-13 Хмельницький» – 5,8 бали; «Ліга 10-13 Львів (2014)» – 5,7 бали; «ВТ Галицька

Осінь» – 5,1 бали; «МТ Авербаха» – 4,8 бали; Чемпіонат України – 4,7 бали; «ТСУ» – 4,3 бали.

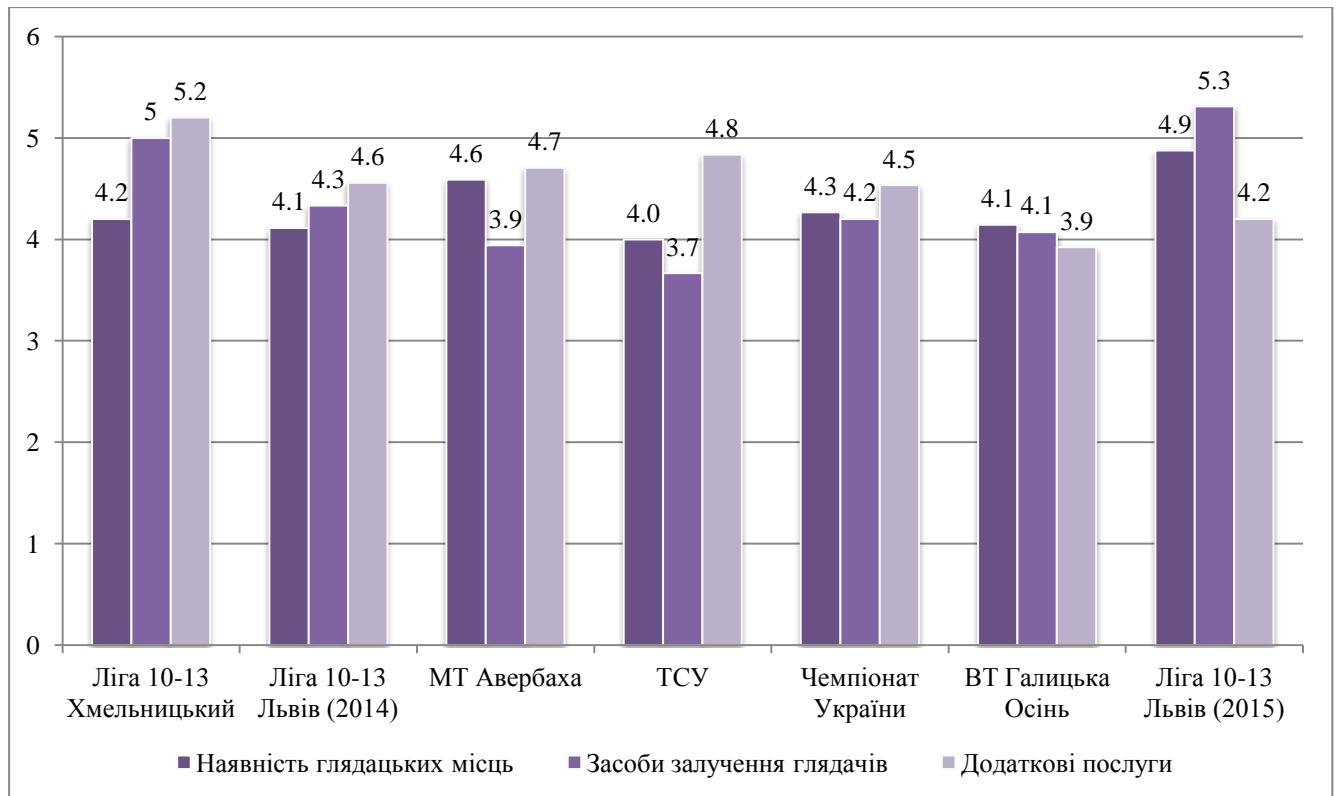

Рисунок 3.8 Оцінка показників організації та проведення змагань з фехтування (наявність глядацьких місць, засоби залучення, додаткові послуги)

Як було зазначено вище, при розташуванні фехтувальних доріжок необхідно враховувати можливість для перегляду поєдинків глядачами. Отже, важливим параметром є наявність глядацьких місць. При опитуванні було визначено що найвища оцінка (4,9 бали) по даному параметру належить змаганням «Ліга 10-13 Львів (2015)». Також порівняно висока оцінка (4,6 бали) була отримана на змаганнях «МТ Авербаха» (рисунок 3.8).

В діапазоні 3,9-4,3 бали знаходяться змагання «Ліга 10-13 Хмельницький», «Ліга 10-13 Львів (2014)», «ТСУ», Чемпіонат України, «ВТ Галицька Осінь» – 4,2 бали.

Варто зазначити, що переважно попередні параметри знаходились у діапазоні 4,0-6,8 бали, а по даному параметру для усіх змагань діапазон складає

3,9-4,9 бали. Це означає, що на усіх змаганнях організаторами була приділена низька або неефективна робота з підготовки глядацьких місць.

Також при проведенні змагань необхідно використовувати засоби залучення глядачів для збільшення їх кількості та відповідно можливих доходів від них. Засобами залучення глядачів можуть бути: різноманітні церемонії, наявність ведучого, конкурси, вікторини тощо.

При проведенні опитування були визначені наступні оцінки для змагань по даному параметру: «Ліга 10-13 Львів (2015)» – 5,3 бали; «Ліга 10-13 Хмельницький» – 5,0 балів; «Ліга 10-13 Львів (2014)» – 4,3 бали; Чемпіонат України – 4,2 бали; «ВТ Галицька Осінь» – 4,1 бали; «МТ Авербаха» – 3,9 бали; «ТСУ» – 3,7 бали. Також, при опитуванні нами були сформовані питання щодо необхідності надання додаткових послуг на змаганнях (продаж сувенірів, центр комунікацій, фото та відео зйомку, точки ремонту тощо). Респондентами були зазначені наступні оцінки: «Ліга 10-13 Хмельницький» – 5,2 балів; «ТСУ» – 4,8 бали; «МТ Авербаха» – 4,7 бали; «Ліга 10-13 Львів (2014)» – 4,6 бали; Чемпіонат України – 4,5 бали; «Ліга 10-13 Львів (2015)» – 4,2 бали; «ВТ Галицька Осінь» – 3,9 бали. У спорті саме глядачі є важливим джерелом доходу для організаторів змагань. Отже, для їх більшої кількості необхідно використовувати різноманітні засоби залучення глядачів та додаткові послуги.

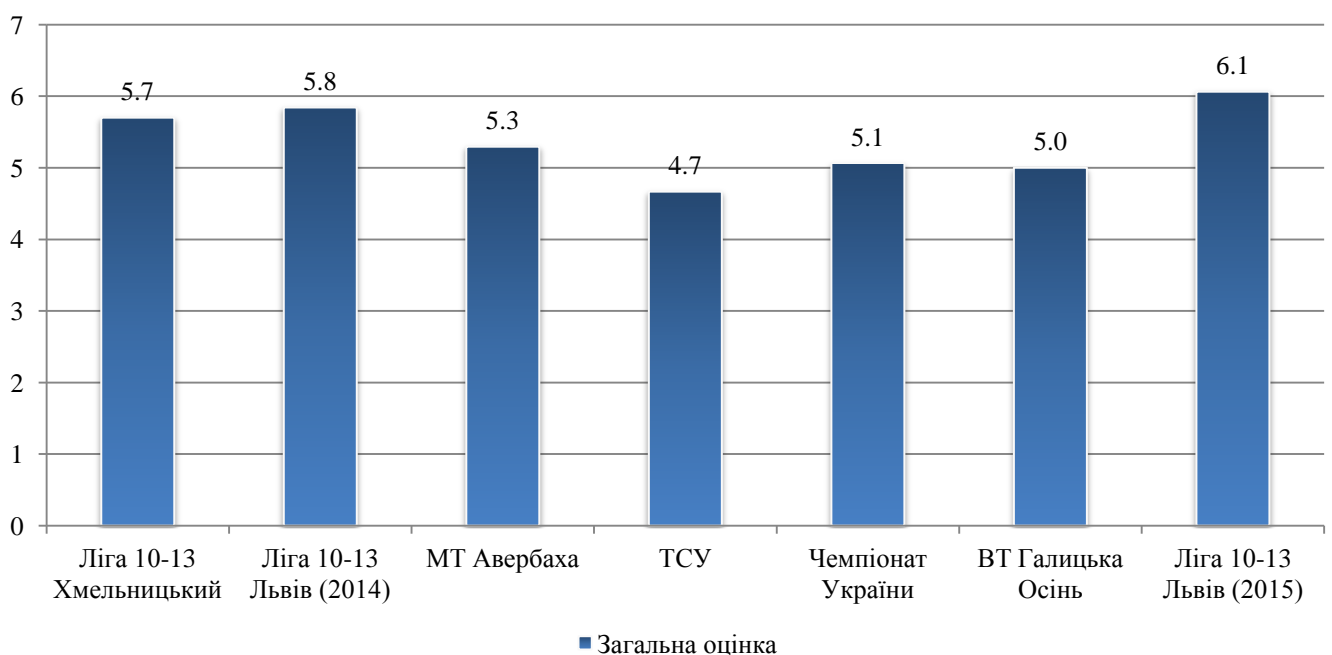

Рис. 3.9 Оцінка показників організації та проведення змагань з фехтування
(загальна оцінка)

Враховуючи оцінки усіх параметрів, також необхідним є визначення загальної оцінки змагань у якій при наявності окремих низьких оцінок параметрів загальна оцінка може бути високою за рахунок компенсації іншими параметрами.

У діапазоні 5,7-6,1 балів знаходяться три змагання: «Ліга 10-13 Львів (2015)» – 6,1 бали; «Ліга 10-13 Львів (2014)» – 5,8 бали; «Ліга 10-13 Хмельницький» – 5,7 бали. На даних змаганнях переважна більшість параметрів знаходились на високому рівні. Окрім параметрів кількість днів проведення, додаткові послуги та наявність глядацьких місць (рисунок 3.9).

Загальна оцінка «МТ Авербаха» – 5,3 бали, Чемпіонату України – 5,1 бали, «ВТ Галицька Осінь» – 5,0 бали, «ТСУ» – 4,7 бали. Параметри на даних змаганнях були досить нестабільні та варувались від середніх до високих оцінок.

Враховуючи оцінки параметрів які були отримані на основі опитування учасників змагань з фехтування були визначені напрямки удосконалення організації змагань з фехтування.

Напрямок оптимального співвідношення стартового внеску та винагороди полягає у тому, що при відсутності додаткового фінансування від державних, муніципальних або приватних організацій необхідно розраховувати можливу винагороду в залежності від отриманого стартового внеску від спортсменів. При отриманому стартовому внеску винагороду варто розподіляти не лише між спортсменами які посіли місця з першого по третє, а також надавати винагороду спортсменам які посіли місця з четвертого по восьме. Також можливим є надання винагороди спортсменам певних категорій (наймолодші, найстарші, за волю до перемоги тощо), це створить ефект збільшення винагороди.

Напрямок зменшення витрат полягатиме у максимальному використанні матеріально-технічних можливостей які знаходяться на балансі у організаторів (використовувати особисту фехтувальну апаратуру, фехтувальні доріжки, звукову техніку тощо). Варто зменшити використання шоу-програм, або використовувати

їх як допомогу від спонсорів. До обслуговування змагань варто залучити не оплачуваний персонал, а волонтерів, які здійснюватимуть обслуговування змагань за символічну подяку.

Напрямок спрямований на збільшення видовищності змагань потребує використання максимальної кількості засобів залучення глядачів з метою отримання додаткового доходу від них. До шоу-програм змагань можна віднести: підняття (опускання прапора), промова організаторів та учасників, спілкування глядачів з учасниками, наявність ведучого, спілкування зі ЗМІ, представлення учасників, вікторина для учасників, вікторина для глядачів, програма «знайомства» з фехтуванням, спілкування з «зірками» спорту, фотографування з учасниками та різноманітні танцювальні програми. Також при залученні глядачів необхідним є наявність додаткових послуг для них (торгівельні ятки, центри комунікацій, центри відео та фото зйомки тощо).

Ще один напрям удосконалення пов'язаний з максимальним залученням спонсорів змагань. Спонсорами можуть бути, як фізичні так і юридичні особи, що здійснюють фінансування будь-якої діяльності фізичних або юридичних осіб. Відповідно від розміру та виду допомоги спонсорів можна розподілити на: титульного, генерального, офіційного, технічного, приймаючого та інформаційного. Спонсорська допомога може бути грошова, натуральна та інформаційна. На певних турнірах в якості винагороди надається сертифікат на придбання певної продукції фірми-спонсора, або сама продукція даного спонсора.

3.4 Перспективи удосконалення організації та проведення змагань з фехтування в Україні

У нашому дослідженні також здійснювалось опитування учасників спортивних змагань для визначення оптимальних позицій при заданих параметрах (кількість учасників змагань). До опитування були залучені спортсмени різних вікових категорій, тренери зі різним стажем тренерської діяльності з різних областей України.

При заданому параметрі кількість учасників до 32 осіб було визначено що бажаною кількістю фехтувальних доріжок для проведення даних змагань є шість. Варто зазначити, що найменшою кількістю доріжок яка була зазначена є 4 доріжки, і саме така кількість використовується на міжнародних змагання при кількості учасників до 64 осіб.

Оптимальною кількістю потоків груп було обрано один потік. Кількість суддів, яка оптимальна для даних змагань є 8 осіб. Варто зазначити, що усіма респондентами, окрім двох, було зазначено необхідність лише одного судді на фехтувальній доріжці. Лише двоє респондентів зазначили що їх кількість повинна сягати двох.

При проведенні змагань з фехтування важливе значення має час перерви який надається спортсмену між турами. Опитуваними респондентами було зазначено оптимальна кількість 20 хвилин між турами. Були також відповіді від 5 до 60 хвилин.

Для Всеукраїнських змагань з фехтування був зазначений оптимальний стартовий внесок у 45 гривень, і відповідна винагорода близько 530 гривень. Максимальний стартовий внесок, який був зазначений складав 100 гривень, мінімальний 0. Щодо винагороди, то була вказано її максимальну суму 1500 гривень, мінімальну 0.

Важливим при організації змагань є також розподіл днів проведення у залежності від кількості видів змагань. При наявності лише одного виду зброї (для прикладу чоловіча шпага та жіноча шпага) оптимальним є два дні проведення. При наявності двох та трьох видів зброї на змаганнях, 4 та 5 днів відповідно.

При заданому параметрі кількість учасників на змаганнях до 64 осіб було зазначено, що оптимальною кількістю доріжок є 10. Хоча були відповіді респондентів, які зазначали кількість доріжок від 6 до 16. Щодо кількості потоків груп, то відповіді варіювали від одного до двох потоків. І середня кількість склала 1,4. Дванадцять суддів було зазначено як оптимальну кількість необхідну для

суддівства змагань і так само, як і по попередньому параметру кількість суддів на доріжці повинна складати одну особу.

Опитуваними респондентами при заданій кількості учасників було зазначено оптимальну кількість перерви у 20 хвилин між турами. Були також відповіді від 5 до 60 хвилин. Стартовий внесок повинен складати близько 45 гривень. А нагорода, на відміну від попереднього параметру, складає 900 гривень що менше ніж при 32 учасниках у змаганнях.

Як і було зазначено у попередній позиції кількості учасників при наявності лише одного виду зброї оптимальним є два дні проведення. При наявності двох та трьох видів зброї на змаганнях, 4 та 5 днів відповідно.

Згідно з заданим параметром кількості учасників до 128 осіб респондентами було зазначено необхідність у 17 фехтувальних доріжках для якісного та своєчасного проведення змагань та відповідно необхідно розподілити групи на два потоки, для яких необхідно 22 суддей. Також, як і в попередніх випадках лише декілька осіб вказали на необхідність присутності на фехтувальній доріжці більше ніж одного судді.

Перерва між турами, як і при попередніх заданих параметрам повинна бути близько 23 хвилин. За даними про стартовий внесок не виявлено суттєвої відмінності від двох попередніх випадків, 48 гривень. Сума винагороди не сильно варіювалась від зазначеної у першому випадку і була визначена на рівні 1800 гривень.

При наявності лише одного виду зброї оптимальним є три дні проведення. При наявності двох та трьох видів зброї на змаганнях, 5 та 6 днів відповідно. Усі дані на один день більше ніж у випадках коли на змаганнях приймають участь до 32 чи до 64 осіб.

І при кількості учасників у 128 осіб та більше під час нашого опитування респондентами було зазначено, що оптимальною є 25 фехтувальних доріжок та 2 потоки груп. Для якісного суддівства необхідно 32 суддів. Також, як і при попередніх параметрах кількість суддів на доріжці складає або один або двоє. Одним з респондентів було зазначена необхідність у трьох суддях.

Середня значення за часом перерви на відміну від попередніх випадків сягало 25 хвилин. Мінімальний час перерви складав 10 хвилин, а максимальний 60 хвилин. Стартовий внесок варіювався від 0 до 100 гривень і його середнє значення сягало близько 50 гривень.

А середнє значення винагороди виросло до 2700 гривень. Таке збільшення пов'язане зі збільшенням конкуренції, яке збільшується відповідно до кількості спортсменів, які приймають участь у змаганнях.

При наявності лише одного виду зброї оптимальним є три дні проведення. При наявності двох та трьох видів зброї на змаганнях, 5 та 6 днів відповідно. Усі дані на один день більше ніж у випадках коли на змаганнях приймають участь до 32 чи до 64 осіб.

Також у наші анкеті були присутні запитання щодо необхідності наявності торговельних яток, точок ремонту, магазинів фехтувального екіпірування, центру комунікацій, точок оренди та наявності фото та відео зйомки.

Нашими респондентами було зазначено 100% необхідність у наявності фехтувального магазину на території проведення змагань. Щодо наявності торговельних яток лише половина респондентів зазначила цю необхідність. Щодо точок ремонту та оренди 26 з 34 респондентів зазначили що вони є необхідними на змаганнях. Фото та відео зйомка на думку опитуваних 42% респондентів є потрібною у фехтувальному залі де проводяться змагання. І лише 29% осіб зазначили необхідність центрів комунікації.

Досить часто на змаганнях для залучення більшої кількості спортсменів та спортсменів високого рівня використовуються різноманітні пільги, в тому числі часто їм надається пільга у виді зменшеного стартового внеску або взагалі його відсутність.

Нами було здійснено опитування, завдяки якому було визначено що 53% респондентів вважають що диференціація стартового внеску є необхідною на змаганнях. 47% респондентів вважають що необхідності у цьому немає. Так 94% респондентів зазначили що для лідерів рейтингу (національного чи міжнародного) варто зменшувати стартовий внесок.

Також 88% опитуваних осіб було зазначено, що для іноземців можна збільшувати стартовий внесок на змаганнях. І лише 12% вважають, що для іноземців стартовий внесок повинен бути зменшеним.

При врахуванні вікових особливостей учасників 38% респондентів зазначили що потрібно збільшувати стартовий внесок для молодих спортсменів, і 62% зазначили що для молодих спортсменів стартовий внесок на змаганнях повинен бути зменшеним. Щодо старшої категорії то 67% респондентів вважають за необхідне збільшення внеску для старших спортсменів і 33% вважають необхідним його зменшення.

Щодо запитань які стосувались винагороди то нами було запропоновано відповіді, як і про грошову винагороду так і про натуральну винагороду (фехтувальне екіпірування, різноманітна портативна техніка тощо). При аналізі анкет було визначено, що в середньому за перше місце на змаганнях національного рівня грошова винагорода повинна сягати близько 1300 гривень, за друге місце – 750 гривень, за третє місце – 400 гривень.

Також 19 з 34 респондентів зазначили що в якості винагороди можливе надання фехтувального екіпірування. 18% респондентів вважають, що варто надавати у якості винагороди портативну техніку. Також респонденти зазначали що винагороду варто розраховувати від можливостей організаторів, використовувати як допомогу від спонсорів і важливим є наявність медалей, кубків та грамот.

Окрім церемонії нагородження є також інші церемонії які варто використовувати під час відкриття, між турами, між поєдинками та під час закриття: підняття та опускання державного прапора, промова організатора та учасника (-ів) змагань, спілкування учасників з глядачами та ЗМІ, наявність ведучого, представлення учасників, вікторина для учасників та глядачів, програма «знайомства» з фехтуванням, спілкування з «зіркою», фотографування з учасниками та «зіркою», танцювальні програми.

Наше опитування полягало у визначенні респондентами коли варто використовувати ту чи іншу церемонію. Так 94% зазначили що під час відкриття

варто використовувати підняття прапора, 52% зазначили необхідність промови організаторів, лише 9% вважають необхідним спілкування учасників з глядачами, але 23% вважають що необхідним є спілкування учасників змагань з засобами масової інформації. Половина респондентів зазначила що наявність ведучого під час відкриття є важливим.

Церемонія представлення учасників змагань була визначена необхідною 53% опитуваних осіб. Щодо вікторин то 24% вважають що під час церемонії відкриття можна проводити вікторину для учасників і 15% вважають що можна проводити вікторину для глядачів змагань. Також 29% респондентів зазначили що варто здійснювати спілкування з «зірками» змагань саме під час церемонії відкриття, фотографування з учасниками 18% вважають важливим і танцювальні програми вважаються необхідними лише 32% опитуваних осіб.

Під час змагань між турами певна кількість опитуваних осіб зазначили необхідність для наступних церемоній: промова організатора та учасника (-ів) змагань – 9%, спілкування учасників з глядачами (15%) та ЗМІ (6%), наявність ведучого – 15%, представлення учасників – 9%, вікторина для учасників (15%) та глядачів (18%), програма «знайомства» з фехтуванням (12%), спілкування з «зіркою» – 15%, фотографування з учасниками та «зіркою» – 9%, танцювальні програми – 3%.

Під час змагань на перервах у поєдинку певна кількість опитуваних осіб зазначили необхідність для наступних церемоній: спілкування учасників з глядачами (21%) та ЗМІ (38%), наявність ведучого – 23%, представлення учасників – 21%, вікторина для учасників (24%) та глядачів (29%), програма «знайомства» з фехтуванням (21%), спілкування з «зіркою» – 38%, фотографування з учасниками та «зіркою» – 24%, танцювальні програми – 12%.

І під час церемонії закриття певна кількість опитуваних осіб зазначили необхідність для наступних церемоній: опускання прапора – 65%, промова організатора та учасника (-ів) змагань – 32%, спілкування учасників з глядачами (21%) та ЗМІ (35%), наявність ведучого – 24%, представлення учасників – 25%, вікторина для учасників (18%) та глядачів (26%), програма «знайомства» з

фехтуванням (15%), спілкування з «зіркою» – 32%, фотографування з учасниками та «зіркою» – 50%, танцювальні програми – 30%.

Отже, нами було визначено що підняття та опускання прапора є церемонією яку опитувані особи визначають як необхідну при проведенні змагань. Промова організаторів необхідна в більшій мірі під час відкриття змагань, ніж під час закриття. Також 53% респондентів зазначили, що під час церемонії відкриття варто здійснювати представлення учасників змагань, або у разі обмеженого часу представляти лише «зірок змагань». Спілкування зі ЗМІ та фотографування з учасниками вважають за необхідне при проведенні церемонії закриття.

Важливу роль на змаганнях відіграє вибір системи визначення переможця. Вона може бути змішана, прямого вибування, відбірково-колова або колова. Вона обирається у залежності від кількості учасників, оскільки при великій кількості осіб провести змагання при коловій системі є досить складно і довготривало і навпаки при малій кількості осіб проведення за системою прямого вибування може бути необ'єктивним.

Так нами було проведено опитування у якому респонденти зазначали яка система визначення переможця на їхню думку найкраще підходить при заданій кількості учасників і дозволить об'єктивно визначити переможця змагань.

При кількості учасників до 32 осіб 39% респондентів зазначили що варто використовувати змішану систему, 14% – прямого вибування, 20% – відбірково-колову та 27% обрали колову систему.

При кількості учасників до 64 осіб 38% респондентів визначили що варто використовувати змішану систему, 20% – прямого вибування, 36% – відбірково-колову та 8% обрали колову систему.

При кількості учасників до 128 осіб переважна кількість респондентів (65%) зазначили що варто використовувати змішану систему, 16% – прямого вибування, 19% – відбірково-колову та жоден з опитуваних осіб не обрав колову систему.

При кількості учасників до 128 осіб та більше 62% респондентів зазначили що варто використовувати змішану систему, 13% – прямого вибування, 22% – відбірково-колову та 3% обрали колову систему.

Також опитувані особи мали можливість вносити пропозиції щодо удосконалення процесу організації та проведення змагань з фехтування. Ними були зазначені необхідності у проєкторах у фехтувальному залі для висвітлення результатів протягом змагань, наявності глядацьких місць, збільшення призового фонду, забезпечення харчування для суддів змагань, наявність призів для усіх учасників змагань незалежно від місця, наявність питної води у залі, більше забезпечення медикаментами спортивного лікаря у залі і також припинити використання церемонії парадів учасників змагань під час відкриття.

ВИСНОВКИ

1. Фахівцями було вивчено основні фактори, що впливають на ефективність організації та проведення змагань, які запропоновані на основі проведених дослідження щодо розвитку виду спорту та розробки концепцій їх подальшого розвитку. Наявна інформація щодо обґрунтуванні і розробки організаційно-методичних підходів, спрямованих на вдосконалення діяльності тренувальних центрів щодо забезпечення підготовки спортсменів в олімпійському спорті, а також особливості впливу комерціалізації на організацію та проведення змагань з різних видів спорту. Змагання міжнародної федерації фехтування змагання розподіляються на 6 категорій: чемпіонати світу, зональні чемпіонати, Гран-Прі, кубок світу, командний кубок світу та сателіти. Окрім змагань що знаходяться у календарі міжнародної федерації фехтування, також присутні інші комерційні змагання.

2. Ефективність організації змагань із фехтування забезпечується різноманітними чинниками, що пов'язані з безпосередньою організацією, основними економічними статтями доходів і видатків та залученням глядачів та спортсменів до участі. Основними з них є: кількість днів проведення; кількість учасників; місце проведення (основної частини та фіналів); система визначення переможця; винагорода; витрати на безпосередню організацію; додаткові послуги (спортсмени і глядачі); оплата суддів; пільгові умови реєстрації; пільгові умови участі; реалізація квитків; спонсорська допомога; стартовий внесок та шоу програми визначені нами як допоміжні чинники.

3. При опитуванні було визначено, що у діапазоні 5,7-6,1 балів знаходяться три змагання: «Ліга 10-13 Львів (2015)» – 6,1 бали; «Ліга 10-13 Львів (2014)» – 5,8 бали; «Ліга 10-13 Хмельницький» – 5,7 бали. На даних змаганнях переважна більшість параметрів знаходились на високому рівні. Окрім параметрів кількість днів проведення, додаткові послуги та наявність глядацьких місць (рисунок 3.9). Загальна оцінка «МТ Авербаха» – 5,3 бали, Чемпіонату України – 5,1 бали,

«ВТ Галицька Осінь» – 5,0 бали, «ТСУ» – 4,7 бали. Параметри на даних змаганнях були досить нестабільні та варувались від середніх до високих оцінок.

4. Враховуючи оцінки параметрів які були отримані на основі опитування учасників змагань з фехтування були визначені напрямки удосконалення організації змагань з фехтування: напрям оптимального співвідношення стартового внеску та винагороди; напрям зменшення витрат; напрям спрямований на збільшення видовищності змагань; напрям удосконалення пов'язаний з максимальним залученням спонсорів змагань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Березка С. М. Футбол как профессиональный спорт и перспективы его развития в Украине. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. Харків, 2013, 3. – С.7-10
2. Борисова О. В. Маркетинг как средство адаптации профессионального тенниса к условиям современного рынка / Ольга Борисова, Юрий Мичуда // Слобожанський науково-спортивний вісник : наук.-теорет. журн. – Харків : ХДАФК, 2011. – № 4. – С. 186–188.
3. Борисова О. В. Организационно-экономические аспекты развития современного тенниса / Ольга Борисова, Юрий Мичуда // Наука в олимпийском спорте. – 2011. – № 1. – С. 116–124.
4. Борисова О. В. Система організації професійного тенісу як модель розвитку спорту в Україні / Ольга Борисова // Теорія і методика фіз. виховання. – 2011. – № 2. – С. 12–16.
5. Борисова О. В. Современный профессиональный спорт и пути его развития в Украине (на материал тенниса) : [монографія] / О. Борисова – К. : Центр учебной литературы. – 2012. – 312 с.
6. Борисова О. В. Умови формування, розвитку та особливості функціонування системи тенісу в Україні / Ольга Борисова // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : зб. наук. пр. / за ред. С. С. Єрмакова. – Харків : ХХП, 2004. – № 3. – С. 3–11.
7. Борисова О. Система організації та управління професійним тенісом в сучасних умовах: особливості її функціонування / Ольга Борисова // Молода спортивна наука України : зб. наук. пр. з галузі фізичної культури та спорту. Вип. 14 : в 4 т. – Л., 2010. – Т. 4. – С. 31–37.
8. Бріскін Ю. Обґрунтування засобу теоретичної підготовки юних фехтувальників (на прикладі провідних фехтувальників України) / Бріскін Юрій, Пітин Мар'ян, Задорожна Ольга // Фізична культура, спорт та здоров'я нації: Зб. наук. праць. – Вінниця, 2013. – Вип. 15. – С. 289–295. ISSN 2071-5285.

9. Бріскін Ю. Освіченість фехтувальників з теорії обраного виду спорту та олімпізму на різних етапах багаторічної підготовки / Бріскін Юрій, Пітин Мар'ян, Задорожна Ольга // Теорія та методика фізичного виховання. – Х., 2012. – № 5 (91). – С. 3-7. ISSN 1993-7989
10. Бріскін Ю. Удосконалення структури та змісту навчальної дисципліни «Професійна майстерність тренера» / Юрій Бріскін, Аліна Передерій, Мар'ян Пітин // Фізична активність, здоров'я і спорт: наук. журнал. – № 1. - Л.: ЛДУФК, 2010. – С. 74-80.
11. Бріскін Ю.А. Проблеми реалізації олімпійської освіти в умовах загальноосвітніх навчальних закладів / Юрій Бріскін, Мар'ян Пітин // Фізична культура, спорт та здоров'я нації: Зб. наук. праць.– Вінниця, 2011. – Т. 1. – Вип. 12. – С. 13-17. ISSN 2071-5285.
12. Ваулін О. І. Особливості організації змагань з фехтування / Ваулін О. І., Демидась О. П., Пітин М. П. // Фізична культура, спорт та здоров'я : матеріал. І Всеукр. студ. наук. Інтернет-конф. (у рамках XIV Міжнарод. наук.-практ. конф.) [Електронний ресурс]. – Харків : ХДАФК, 2014. – С. 104–106. – Режим доступу: http://hdafk.kharkov.ua/docs/konferences/stud.konf_10_12_2014.pdf
13. Ваулін О. Обґрунтування критеріїв оцінювання ефективності організації змагань з фехтування / Ваулін Олександр // Науково-практичний журнал «Спортивний вісник Придніпров'я». – Дніпропетровськ: ТОВ «Інновація», (№3) 2015 – С. 15-18
14. Ваулін О. Фактори підвищення ефективності організації змагань з фехтування / Олександр Ваулін // Фізична культура, спорт та фізична реабілітація в сучасному суспільстві: збірник наукових праць VIII Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції. – Вінниця: ТОВ «Фірма «Планер», 2015 – С. 67-69
15. Ваулін О.І. Системи змагань у видах спорту за умов комерціалізації / Ваулін О.І., Демидась О.П. // Спорт та сучасне суспільство: Матеріали Загальноукраїнської наукової конференції 5 березня 2015 р. / НУФВСУ. — К.: Олімпійська література, 2015. — С. 20-24.

16. Ваулін О. Критерії оцінки ефективності проведення змагань з фехтування / Олександр Ваулін // Матеріали VI Міжнародної електронної науково-практичної конференції студентів та молодих вчених «Актуальні питання фізичної культури». – 20-24 квіт. 2015 р. – Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2015. – С. 47-48
17. Голод Д. И. Организационно-педагогические аспекты развития олимпийских видов спортивной борьбы в Украине в 80-е–90-е годы: автореф. канд. наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.01 / Д. И. Голод – К., 2000. – 19 с.
18. Гуськов С. И. Профессиональный спорт [Учеб. для студ. высших учеб. заведений физ. воспитания и спорта] / С. Гуськов, В. Платонов, М. Линець, Б. Юшко. – К. : Олимпийская литература, 2000. – 391 с.
19. Гуськов, С.И. Профессиональный спорт и российская действительность / С. И. Гуськов // Физическая культура и спорт в Российской Федерации. М.: Импульс - Принт, 2000. - С. 66-85.
20. Давыдова, Е.Ю. Основные функции менеджмента на примерах спортивных соревнований Санкт-Петербурга / Е.Ю. Давыдова // Научно-технический вестник. – № 50. – СПб., 2008. – 244 с.
21. Державна служба молоді та спорту України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.msms.gov.ua/sport.
22. Драгоценные медали [<http://kr.ua>] / Оксана Баюлова / 2012 / – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kr.ua/sport/353308-drahotsennye-medaly> (дата звернення: 09.06.2014).
23. Дрюков О. Стан розвитку фехтування у спортивних школах України в сучасних умовах / Олександр Дрюков // Фізична активність, здоров'я і спорт – 2014. – № 3 (17). – С. 3-10.
24. Дрюков О.В. Концептуальні основи розвитку фехтування у дитячо-юнацьких спортивних школах в Україні // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2015. – N12 – С. 35–40.

25. ЗайдієМухаммад. Основні тенденції комерціалізації сучасного олімпійського спорту. Автореф. дис... канд. наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.01 / Національний ун-т фізичного виховання і спорту України. – К., 1999.
26. Зенкова А. Н. Современная система соревнований в условиях коммерциализации спорта (на примере легкой атлетики) / Анна Николаевна Зенкова // Современный спорт и спорт для всех: материалы XIII Международного научно-практического конгресса. – Алматы, 2009. – С. 62.
27. Зенкова А. М. Комерціалізація системи змагань із легкої атлетики / Анна Миколаївна Зенкова // Теорія і методика фізичного виховання і спорту: наук.-теор. журнал для спец. у галузі фіз. вих. та спорту. – 2010. – № 4. – С. 17—20.
28. Зенкова А. М. Вплив комерціалізації на змагання з легкої атлетики (на прикладі чемпіонату Європи 2010 р.) / Анна Миколаївна Зенкова // Молода спортивна наука України. – Вип. 16. Том 1. – 2011 – С. 99– 104.
29. Зенкова А. М. Організаційні основи проведення легкоатлетичних змагань в умовах комерціалізації : автореф. дис. канд. наук з фіз. виховання і спорту : спец. 24.00.01 «Олімпійський та професійний спорт» / Зенкова А. М. ; НУФВСУ. – К., 2013. – 23 с.
30. Зенкова А. М. Періодизація розвитку системи змагань з легкої атлетики з урахуванням впливу процесів комерціалізації / Анна Миколаївна Зенкова // Вісник Запорізького національного університету: збірник наукових статей. Фізичне виховання та спорт. – Запоріжжя, 2010. – С. 97–100.
31. К-1 (кикбоксинг). [Електронний ресурс]. Режим доступу: [https://ru.wikipedia.org/wiki/К-1_\(кикбоксинг\)](https://ru.wikipedia.org/wiki/К-1_(кикбоксинг)) (дата звернення: 24.01.2015)
32. Келлер В. С. Соревновательная деятельность в системе спортивной подготовки / В. С. Келлер. – М. : СААМ, 1995. – С.41–50.
33. Кикбоксинг. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://ru.wikipedia.org/wiki/Кикбоксинг> (дата звернення: 22.01.2015)
34. Ківернік О. Організаційні особливості процесу фізичного виховання у вищих навчальних закладах України / Ківернік О., Городянський С., Пітин М.П. //

- Слобожанський науково-спортивний вісник. – Харків, 2008. – №.1-2. – С. 20–22
35. Козлова Н. Ресурсне забезпечення централізованої підготовки найсильніших національних команд із фехтування // Теорія і методика фіз. виховання і спорту. – 2013. – № 1 – С. 7–10.
36. Козлова О. К. Теоретико-методичні основи підготовки спортсменів високої кваліфікації в умовах професіоналізації (на прикладі легкої атлетики): автореф. дис. ... д-ра наук з фіз. виховання і спорту : спец. 24.00.01 «Олімпійський та професійний спорт» / Козлова Олена Костянтинівна ; НУФВСУ. – К., 2013. – 43с.
37. Козлова, І. О. Тренувальні центри в системі олімпійської підготовки спортсменів (на матеріалі фехтування) [Текст] : автореферат... канд. наук з фіз. виховання і спорту, спец.: 24.00.01 - олімпійський і професійний спорт / І. О. Козлова. — К. : Нац. ун-т фіз. виховання і спорту Укр., 2014. — 20 с.
38. Котов, А.В. Тенденции и проблемы исследования профессионального спорта / А.В. Котов // XI научная конференция студентов и молодых ученых Мосспортакадемии / Моск. гос. акад. физ. культуры. Малаховка, 1997. - С. 20-22.
39. Лалак Н. Маркетинг професійного спорту: світовий досвід та перспективи розвитку в Україні / Н. Лалак, І. Войтович // Молода спортивна наука України – Л.: українські технології, 2008. – Вип. 12, т. 1 – С. 161-166
40. Лисенчук, С.Г. Маркетинг в професіональному футболі: автореф. дис. . канд. пед. наук: 13.00.04 / С. Г. Лисенчук. Киев, 2002. -17 с.
41. Мельник М. Студентський спорт: перспективи наукових досліджень / М. Мельник, М. Пітин // Спортивний вісник Придніпров'я: наук.-практ. журнал. – Дніпропетровськ, 2015. – № 3. – С. 73–76.
42. Мичуда Ю.П. Современный спортивный маркетинг: предпосылки становления и перспективы развития // Актуальные проблемы физической культуры. Т.1. – Ростов-на-Дону, 1995. – С. 64-69.

43. Мічуда Ю. П. Ринкові відносини та підприємництво у сфері фізичної культури і спорту [Текст] : навч. посібник для студ. вузів фіз. виховання і спорту / Ю. П. Мічуда . – К. : Олімпійська література, 1995. – 152 с.
44. Нерода Н. В. Проблеми комерціалізації сучасного спорту / Нерода Н. В., Ваулін О. І. / Актуальні проблеми фізичного виховання, спорту та туризму – Запоріжжя – 2013. – С. 156-157
45. Організаційно-економічні чинники ефективності змагань із фехтування / Бріскін Ю. А., Пітин М. П., Нерода Н. В., Ваулін О. І. // Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). – К. : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2014. – Вип. 11 (52). – С. 21–24.
46. ПавленкоЮ.Спортивнітренувальніцентри в системіпідготовкиспортсменів / Ю.Павленко, Н.Козлова // Наука в олімпійськомуспорті. –2013. – № 3. –С.81–86.
47. Павлюк И. Проблемы и перспективы профессионализации гандбола в Украине // Современный олимпийский спорт и спорт для всех: материалы XI международного научно-го конгресса (Минск, 10–12 октября 2007 г.): в 4 ч. / М-во спорта и туризма Республики Беларусь; НОКРБ; Белорусский ГУФК; Белорусская олимпийская академия. – Минск: БГУФК, 2007
48. Павлюк І. Організаційні аспекти розвитку гандболу в Україні// Молода спортивна наука України: Збірник наукових праць з галузі фіз. культури та спорту: Періодичне видання / Львів. ДІФК. – Львів: Українські технології, 2008. – Вип. 12: У 4, Т. 4. – С. 239–243.
49. Павлюк І. Система організації та управління гандболом в провідних країнах світу та в Україні: Проблеми комерціалізації та професіоналізації // Молода спортивна наука України: Збірник наукових праць з галузі фіз. культури та спорту: Періодичне видання / Львів. ДІФК. – Львів: Українські технології, 2007. – Вип. 11– С. 282–283.
50. Павлюк І. С. Організаційні основи розвитку ігрових видів спорту в Україні (на прикладі гандболу) : автореф. дис. канд. наук з фіз. виховання і спорту : спец.

- 24.00.01 «Олімпійський та професійний спорт» Павлюк І. С. /; НУФВСУ. – К., 2008. – 19 с.
51. Пітин М. Авторська модель системи знань спортсменів / Пітин Мар'ян // Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). – К. : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2013. – Вип. 10 (37). – С. 89–95.
52. Пітин М. Загальна характеристика концепції теоретичної підготовки у спорті / Мар'ян Пітин // Молода спортивна наука України : зб. наук. праць з галузі фіз. виховання, спорту і здоров'я людини / За заг. ред. Є. Н. Приступи. – Л. : ЛДУФК, 2014. – Вип. 18, т. 1. – С. 213–218
53. Пітин М. Засоби теоретичної підготовки у системі багаторічного удосконалення спортсменів / Мар'ян Пітин, Ольга Задорожна // Молода спортивна наука України : зб. наук. праць з галузі фіз. вих., спорту і здоров'я людини. – Л.: ЛДУФК, 2013. – Вип 17, т. 1. – С. 169–173.
54. Пітин М. Інформація про відомих спортсменів та тренерів як складова теоретичної підготовки у стрільбі з лука / Мар'ян Пітин, Наталія Стецькович // Фізична культура, спорт та здоров'я нації: Зб. наук. праць.– Вінниця, 2012. – Вип. 13. – С. 196-203. ISSN 2071-5285.
55. Пітин М. Оцінка ефективності експериментальної програми теоретичної підготовки юних стрільців з лука на початковому етапі тренування / Мар'ян Пітин, Юрій Бріскін, Юрій Можаровський // Вісник Прикарпатського університету. Серія: Фізична культура. – Івано-Франківськ, 2013. – Вип. 18. – С. 202–207.
56. Платонов В.Н. Спорт высших достижений и подготовка национальных команд к Олимпийским играм / В.Н. Платонов. – М.: Советский спорт, 2010. – 310 с.
57. Пономарев Р. Х. Профессионализм в спорте: социальные аспекты проблемы / Н.Н. Пономарев // Олимпийское движение и социальные процессы: материалы Всесоюзной научно-практической конференции / Смоленск, гос. ин-т. физ. культуры. Смоленск, 1991. - С. 84-87.

58. Потенціальноерозвитіеспорта в умовахкоммерціалізації [federalbook.ru] – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://federalbook.ru/files/SPORT/soderganie/Tom%202/potencial%20sporta.pdf> (дата звернення: 11.06.2014).
59. Починкин А.В. Коммерческий спорт в Российской Федерации на рубеже XXI века / А.В. Починкин // На рубеже XXI века. Год 2000-й: научный альманах МГАФК. Том 2 / Моск. гос. акад. физ. культуры. Малаховка, 2000.-С. 270-279.
60. Починкин А.В. Коммерческий спорт в Российской Федерации: тенденцииразвития и взгляд в будущее / А.В. Починкин // Физическая культура и спорт в Российской Федерации. М.: Импульс - Принт, 2000. - С. 55-65.
61. Починкин А.В. Профессиональныйкоммерческий спорт в России: история и современность / А. В. Починкин // Теория и практика физическойкультуры. 2005. - № 5. - С. 14-18.
62. Правила IBU. [Electronicresource]. – Access mode: http://www.biathlonworld.com/media/files/rules_2013/IBU_Rules_2012_r_cap1_finish.pdf (dateofapplication: 18.01.2015).
63. Серета Н. В. Організаційно-управлінський механізм впровадження маркетингу в систему дитячо-юнацьких спортивних шкіл: автореф. канд. наук з фіз. виховання та спорту: 24.00.02 / Н. В. Серета. – Х., 2014. – 20 с
64. Спортивный менеджмент. Принципы и применение. – 3-е издание: пер. с англ. / Рассел Хойя, Аарон С.Т. Смит, МэтьюНиколсон, Боб Стюарт. Ганс Вестербик. – М.: ООО «Издательство «РидМедиа», 2013. – 352 с. (БиблиотекаРоссийскогомеждународногоолимпийскогоуниверситета).
65. Терещук М. В. Організаційно-методичні засади розвитку гольфу в Україні: автореф. канд. наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.01 / М. В. Терещук. – К., 2015. – 21 с
66. Терещук М. В. Обґрунтування передумов розвитку організаційно-методичних засад гольфу в Україні [Електронний ресурс] / М. В. Терещук // Спортивна

- наука України. – Львів, 2014. – № 4. – С. 33–39. – Режим доступу: <http://sports-science.ldufk.edu.ua/index.php/snu/article/view/243/23>.
67. Терещук М. В. Формування системи розвитку гольфу в міжнародній системі спорту / М. В. Терещук // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: зб. наук. праць Волинського національного університету ім. Л. Українки. – Луцьк, 2012. – № 4 (20). – С. 51–54.
68. Тукманов, А.В. Организационные и маркетинговые предпосылки эффективного проведения соревнований (на примере футбола) / А.В. Тукманов. – Москва, 2002. – 98 с.
69. Футбол как профессиональный спорт и перспективы его развития в Украине [sportpedagogy.org.ua] – [Электронный ресурс] – Режим доступу: <http://www.sportpedagogy.org.ua/html/journal/2013-03/13bsmpdu.pdf> (дата звернення: 12.06.2014).
70. Характеристика комерційних змагань у фехтуванні / Юрій Бріскін, Мар'ян Пітин, Неоніла Нерода, Олександр Ваулін // Фізична культура, спорт та здоров'я нації: Зб. наук. праць. – Вінниця, 2014. – Вип. 18, т. 1. – С. 356–361
71. Шустин, Б.Н. Современная система соревнований: материалы VI Международного научно-конгресса «Олимпийский спорт и спорт для всех» 17 мая 2000 г. / Б.Н. Шустин. – Киев: Олимпийская литература, 2000. – 154 с.
72. 11th international Allstar Cup of Reutlingen. – [Electronic resource] – Access mode: http://fechten.cweiblen.de/_jcms/images/stories/Documents/AC2014-2_int_en.pdf (date of application: 4.09.2014).
73. AIBA. – [Electronic resource]. Access mode: <http://www.aiba.org/> (date of application: 27.01.2015).
74. Briskin Yu. Indicators of special training of highly skilled archers in pre mesocycle / Yuriy Briskin, Maryan Pityn, Sergey Antonov // Journal of Physical Education and Sport (JPES). – 2011 – Vol. 11 (3). – Art 51. – p. 336 – 341. p-ISSN: 2247 – 8051. Режим доступу: <http://efs.upit.ro/images/stories/imgs/JPES/2011/9/Microsoft%20Word%20-%20Art%2051.pdf>

75. Competition system organizational features in epee fencing / Yuriy Briskin, Maryan Pityn, Neonila Neroda, Oleksandr Vaulin // British Journal of Science, Education and Culture. – London, 2014. – No. 1. (5). Vol. III. – P. 158–163.
76. Dugdo Fekteklubb – [Electronic resource] – Access mode: <http://fie.ch/download/calendar/en/2013-176.pdf> (date of application: 11.06.2014).
77. Grand Prix 2013 – [Electronic resource] Access mode: <http://fie.ch/download/calendar/en/2013-387.pdf> (date of application: 4.09.2014).
78. Pityn M. Theoretical training in fencing: state and prospects of researches / Maryan Pityn, Yuriy Briskin, Olga Zadorozhna // Фізична активність, здоров'я та спорт: наук. журнал. – Л.: ЛДУФК, 2012. – № 3 (9). – С. 23-28. – ISSN 2221-1217
79. MOL Worldfencingchampionships – [Electronic resource]: Access mode: <http://fie.ch/download/calendar/en/2013-242.pdf> (date of application: 8.09.2014).
80. The JAF Jubilee Tournament – [Electronic resource] – Access mode: <http://fie.ch/download/calendar/en/2013-171.pdf> (date of application: 10.06.2014).
81. The London Open. – [Electronic resource] – Access mode: http://www.eurofencing.info/sites/default/files/filefield/London_Open_2014_-_English_Leaflet_-_Full.pdf (date of application: 4.09.2014).
82. World Series Boxing. [Electronic resource]. Access mode: <http://www.worldseriesboxing.com/> (date of application: 26.01.2015)
83. XXXIII Międzynarodowy Turniej o Puchar Barbakanu – [Electronic resource] – Access mode: [http://www.pzszerm.pl/static/upload/files/1_komunikat%202013_wersja%20polska\(1\)](http://www.pzszerm.pl/static/upload/files/1_komunikat%202013_wersja%20polska(1)) (date of application: 5.09.2014).